
ŠVIESA

No. 2

BALANDIS-GEGUŽE-BIRŽELIS

1970 M.

MOTULE. 1960. Linoraižinys.- S. Rozinas

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

No. 2

Balandis-Gegužė-Birželis (April-May-June) 1970

XXXVI

TURINYS

Ivykių sukuryje	35
Apsilankius ten kur mirė V. I. Leninas. S. J. Jokubka	37
Leninas. Albinas Bernotas. Poezija	38
Kapsukas Lietuvos Istorijoje. Rokas Malinkevičius	39
90 knygų prieš neteisybę. Albertas Laurinčiukas	42
Tarybų Lietuvos ir užsienio lietuvių bendradarbiavimas. Pranas Ulevičius	46
Mėnulis — Antroji žemė. Astronomas Antanas Juška	48
Pavardžių žodynas Tarybų Lietuvai. Nuo Abadausko iki Žvirgždino. Rašo L. Ž.	50
Tu ieškojai gėlės. Poezija	51
(Švediškai parašė Edit. Sedergran, išvertė Vyt. Karalius)	
"Juodasis Istorijos Lapas". Valstiečio sūnus	52
Dovana. Antanas Venclova. Poezija	53
Einu pažįstamu taku. V. Blinkevičius. Poezija	53
Paliksiu. R. Žakevičienė. Poezija	53
Šiaurės Amerikos Sahara. Dr. A. Petrika	54
Truputis iš istorijos kaip kūrėsi ALDLD. D. M. Šolomskas	57
Skrieji, sakalėle. Vincas Mykolaitis-Putinas. Poezija	63
LLD Reikalai. Ieva Mizarienė	64

ĮVYKIŲ SŪKURYJE

Balandžio mėn. 29 dieną išgirdome, kad didžiulė Pietų Vietnamo armija, ginkluota Amerikos ginklais, Amerikos sunkvežimiais, po Amerikos karinių lėktuvų apsauga ir Amerikos "patarėjų" lydima, su prezidento Nixono, Pentagono ir militarinės komandos Saigone užgyrimu, įsiveržė į Kambodiją, o balandžio 30 dieną prezidento įsakymu ir Amerikos armija pradėjo karines operacijas Kambodijoje. Be to, tomis pačiomis dienomis Amerikos oro jėgos pradėjo vėl bombarduoti Šiaurės Vietnamą.

Visa ši avantiūra pravesta tokioje gilioje slapybėje, jog apie ją iš anksto nebuvo informuota net šalies Kongreso vadovybė! Toks staigus karo išplėtimas į nepriklausomą ir neutrališką valstybę pritrenkė ne tik mūsų šalį, bet visą pasaulį!

Prezidentas Nixonas šį savo žygį teisina tuo, kad būk tai reikėję likviduoti Kambodijoje prie pat Pietų Vietnamo sienos esamas Vietkongo ir Š. Vietnamo armijų stovyklas, iš kurių jos puldinėjančios Pietų Vietnamo ir Amerikos jėgas ir tuo būdu statančios į pavojų amerikiečių gyvybes. Betgi įsiveržusios armijos tokių stovyklų pasienyje nesurado — nesurado ne tik pasienyje, bet niekur kitur, nors jau užgrobė milžiniškus tos šalies teritorijos plotus. Vadinas, prezidentas panaudojo apgavystę pateisinti nepateisinamą avantiūrą.

Kaip šis agresijos išplėtimas į Kambodiją atsilieps į tolimesnę Pietrytinėje Azijoje karo eigą ir į tarptautinius santykius, dabar dar sunku pasakyti. Aišku, kad ji nežada nieko gera. Agresiją jau griežtai pasmerkė Tarybų Sąjunga, Kinija, Prancūzija ir visa eilė kitų mažesnių kraštų. Tarybų Sąjunga ir Kinija žada padidintą ir sustiprintą Pietrytinės Azijos tautoms ir žmonėms pagalbą jų sunkioje kovoje prieš Amerikos imperializmą.

Tuo tarpu Amerikos žmonėse, ypač jaunime, plačiausiu mastu vystosi priešinimasis šiai prezidento ir Pentagono militaristų politikai. Mūsų studentija veda kovingas prieškarines demonstracijas ir skelbia streikus. Kai kur valdžia jau panaudojo Nacionalinės gvardijos jėgą studentams malšinti. Antai, Ohio valstijoje Kento Valstybiniame Universitete, brutališkai susidorojant su studentų demonstracijomis, gegužės 4 dieną keturi studentai — dvi jaunos merginos ir du vaikinai — tapo nušauti ir desėtkas sužeista.

Kuo visa tai baigsis — dabar sunku pasakyti. Aišku tik tas, kad Amerikos liaudis nesiliaus protestuoti ir kovoti, kol šis karas Pietrytinėje Azijoje nebus baigtas ir kol visos karinės amerikiečių jėgos nebus iš ten ištrauktos ir sugrąžintos namo.

* * * *

Šiomet pasaulis mini 25-ąją metinę sukaktį nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos ir nuo pergalės prieš naciškąją Vokietiją. Tas baisusis karas, kaip žinia, oficialiai baigėsi su Didžiosios Britanijos, Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos 1945 metų rugpiūčio mėn. 2 dieną priėmimu ir pasirašymu Potsdamo sutarties.

Minint tą istorinę sukaktį, visiems pravartu šią sutartį prisiminti, nes nacizmas, kuris, pagal tą sutartį, turėjo būti visiems laikams likviduotas, yra vėl pakėlęs galvą, nuo kojų iki galvos moderniškiausiais ginklais ginkluotoje Vakarų Vokietijoje. Ypač Amerikos žmonės atsakingi už šią padėtį, nes jų valdžia ne tik leido, bet ir padėjo V. Vokietijai iš naujo apsiginkluoti.

Štai ką tuo reikalu sako Potsdamo sutartis:

"Vokietija turi būti pilnai nuginkluota ir numilitarinta, visa Vokietijos pramonė, kurią būtų galima panaudoti militarinei gamybai, turi būti likviduota arba kontroliuojama".

Toliau:

"Visos Vokietijos žemės, vandenys ir oro jėgos, S. S., S. A., S. V. ir Geštapas su visomis jų organizacijomis, štabais ir institucijomis, militarinės mokyklos, karo veteranų organizacijos ir visos kitos militarinės ir pusiau militarinės organizacijos, kurios Vokietijoje padeda palaikyti militarines tradicijas, turi būti visiškai ir galutinai pašalintos tokioje formoje, kad visiems laikams būtų užkirstas kelias militarizmui ir nacizmui atsigaivinti arba persiorganizuoti".

Mūsų valdantieji sluoksniai su prezidentu Nixonu priešakyje nebeslepia savo susirūpinimo tuo poveikiu, kokį padarė mūsų akademinėje visuomenėje Vietnamo karo išplėtimas į Kambodiją ir nužudymas keturių Kent Valstybinio universiteto studentų. Toji visuomenė tikrai pajudėjo. Į prieškarines manifestacijas plačiausiu mastu įsitraukia ne tik studentija bei moksleivija, bet ir profesoriai, ir dėstytojai, ir mokytojai.

Šiame akademinės visuomenės sukilime labai svarbiu rieškiniu reikia laikyti nebe pasitenkinimą protesto mitingais, demonstracijomis, deklaracijomis ir rezoliucijomis prieš karą. Atsiminta dar viena labai praktiška kovos priemonė, būtent: balsavimai ir rinkimai.

Rudenį turės būti perrinktų daug Kongreso narių, valstijų gubernatorių, miestų majorų ir kitų valdininkų. Kokia puiki proga žiūrėti ir darbuotis, kad būtų išrinkti tikrai prezidento Nixono politikos ir karo oponentai! Todėl akademinės visuomenės šūkis: **NETURI PRAEITI NĖ VIENAS PREZ. NIXONO POLITIKOS IR KARO ŠALININKAS!**

Apsilankius ten, kur mirė V. I. Leninas

S. J. JOKUBKA

Už 35 kilometrų į pietvakarius/nuo Maskvos yra plačiai pagarsėjusi vieta Gorkai, kur Vladimiras Iljičius Leninas leido paskutines savo gyvenimo dienas ir 1924 metų sausio 21 d. mirė. Dabar čia įrengtas mėgiamiausias ir labiausia iš visos plačios Tarybų Sąjungos šalies turistų lankomas lenininis muziejus. Kadaisė ši vieta buvo Maskvos gubernatoriaus Reinbot vasarvietė, poilsiui savaitgaliais.

Nežiūrint, kad į Gorkus iš Maskvos eina traukinys ir yra nutiestos autostrados, bet patekti į šį lenininį muziejų pavieniam žmogui, be turistinės grupės, nėra lengva. Į muziejų per dieną teįleidžia tik apie 1,500 lankytojų, nes kitaip jis būtų baisiai žmonių užkimštas. Ir leidžia daugiausia tik turistines grupes, kurioms kartais tenka laukti daugiau kaip po du mėnesius eilėje. Pavieniai įleidžiami tik išimtinai.

Galiu pasidžiaugti, kad man į šį muziejų pavyko patekti kaip svečiui iš Amerikos. Tai buvo, kai lankiausi Lietuvoje, ir kai su "Gimtojo krašto" vyr. redaktoriaus padėjėju Jonu Lukoševičiumi buvom nuvažiavę pasižvalgyti ir į Maskvą, pamatyti Tarybų šalies sostinę.

Iš Maskvos į Gorkus mudu nuvažiavome automašina. Sustojome stebėtinai graziame beržyne. Visur baltavo lieknų medžių liemenys. Automašinoms pastatyti cementu išlietame plote jau stovėjo eilės turistus atgabensiu autobusu. Iš čia per beržyną ėjo siauras kelelis, vedantis į vasarvietės didžiuosius vartus. Už vartų stovėjo administracijos pastatas, o kairėje, kiek tolėliau, vasarvietės pastatai.

Jie lyg kokio dvaro baltai dažyti rūmai. Centralinis rūmų pastatas parke puikuoja savo terasomis ir klasikinėmis kolonomis.

Priešakyje jo mirga gėlių žiedų spalvomis klombų, gazonų ir dekoratyvinių krūmų didelis platus gėlynas. O pakalnėje už medžių tyvuliuoja didžiulis, kaip ežeras, tvenkinys.

Kai po sužeidimo Leninas lyg buvo pradėjęs pagyti, vasarą, ir kai kada žiemą, savaitgaliais iš Maskvos atvažiuodavo čia pailsėti. Bet jis šiuose didžiuliuose rūmuose neapsistodavo. Po revoliucijos tada krašte visko stigo. Kurui, šviesai ir kitkam taupyti, jis poilsiui pasirinko rūmų ansamblio šiauriniame sparne kuklų dviejų aukštų namelį. Čia jam ir jo žmonai N. K. Krupskajai pirmutiniame namelio aukšte buvo trys nedideli kambariai. Vienas miegamasis, antras darbo kambarys, trečias -- valgomasis. Šiame namelyje atostogaudamas Leninas parašė "Proletarinė revoliucija ir renegatas Kautskis" knygą. Paskui, "Valstybė ir revoliucija", visą eilę brošiūrų, straipsnių, suvažiavimams rezoliucijų.

Pradėjus sunkėti ligai nuo pašovimo, Leninui nebepakakdavo poilsiui vien tik savaitgalių. Gydytojai vertė ilsėtis ilgiau. Čia tekdavo pabūvoti kartais savaitė ir kita. Namelyje ilgesniam laikui patalpos darėsi ankštos. Pagaliau žmona ir seserys Leniną prikalbėjo persikelti į didžiuosius vasarvietės rūmus. Čia jam įrengta asmeninė biblioteka, telefonų kambarys, susisiekti su valdžios ministerijomis, svečių kambarys įvairioms delegacijoms ir pasiuntiniams priimti: Čia jis įsitaisė ir geresnį darbo kambarį, miegamąjį, poilsiui salę.

Kambariuose, kuriuose jis su žmona ir seserimis gyveno, tebėra viskas, kaip buvo tada: baldai, knygos, namų apyvokos daiktai, langų užuolaidos, drapanos, indai... Tuo tarpu priešakinėse rūmų salėse, kurių Leninas nenaudojo, išstatyti jo raštų, rankraščių, laiškų eksponatai. Ir su kuom Leninas nesurašinėjo, ir kaip intensyviai susirašinėjo, reikia stebėtis! O kaip jis intensyviai dirbo! Jis čia nebūdavo be darbo nė vienos minutės. Jis čia rašė, skaitė, studijavo. Nebepajėgdamas nuvykti į Maskvą, jis iš čia vadovavo Tarybų valdžiai.

Per pusdienį sunku viską muziejuje apžiūrėti. Čia yra sukrautos Leninui valstiečių

ir darbininkų dovanos, meniški paveikslai, jo nuotraukos, fotografijos. Kur tik žvelgi, visur išpūdinga, įdomu. Visur spindi Lenino charakteris, darbštumas, ryžtas. Visur spindi Lenino dvasia. Tačiau išpūdingiausia vieta parke, tai kelelis, kuriu iš vasarvietės Leninas buvo karste išneštas į amžiną kelionę. Kelelis uždarytas. Juom turistams neleidžiama vaikščioti. Bet parko medžiai palei kelelį taip tarytum ir pasakoja, koks buvo širdies skausmas, kai šiuo keleliu buvo nešamas karstas darbininkų draugo, revoliucijos vado, socializmo šalies įkūrėjo. Liūdėjo visa Tarybų žemė, liūdėjo pasaulio proletariatas, viso žemės kamuolio prispaustieji.

Šiuo keleliu nuėjo Leninas. Bet su juo nenuėjo jo idėjos. Jos šioj planetoj visur pasiskleidė. Jos užkariauja vis didesnes žmonių mases. Jos rodo kelią darbo žmonėms į išsilaisvinimą. Jos grindžia kelią socializmui visame pasaulyje.

ALBINAS BERNOTAS

Leninas

Galva jo dūzgė
tartum bičių avilys.
 Visom spalvom
žemėlapiai žydėjo.
 O jis, rankas už nugaros sunėręs,
 Žiūrėjo į žemynų geltonumą.

Lyg bitės ant korių —
 Skersai ir įstrižai
 Lig šiol jo mintys vaikšto
 Visais penkiais žemynais.

O žemė dūzgia per erdves —
 Saldi ir gelianti į smilkinius
 Skeveldrom, kulkom, dygstančiais dalgais
ir žagrėm.
 Ir ją kasmet įdirbt ne taip jau lengva.
 O ypač ten,
 Kur šimtmečių kaip-jaučių sugulėta.

ROKAS MALIUKEVIČIUS

KAPSUKAS LIETUVOS ISTORIJOJE

VINCAS MICKEVIČIUS—KAPSUKAS, BALANDŽIO 7 DIENĄ SUKANKA 90 METŲ NUO JO GIMIMO

Prieš tave, skaitytojai, dar viena reta Vinco Mickevičiaus-Kapsuko nuotrauka. Gerai įsižiūrėk į ją: valingai susitelkęs, lyg susimąstęs, kažkokia nepaprasta vidine dvasios jėga spindinčiomis akimis jis žvelgia iš beveik pusės amžiaus praeities tolių... Ši nuotrauka daryta 1924 metų vasaros pradžioje svarbiam dokumentui — Komunistų Internacionalo penktojo kongreso mandatui.

Tuo metu V. Kapsukas gyveno Maskvoje. Būdamas vienu iš Lietuvos Komunistų partijos vadovų, LKP CK leidinių redaktorium ir jų aktyviu bendradarbiu, jis kartu ėjo atsakingas pareigas Komunistų Internacionalo Vykdomajame Komite (KI VK). Kominterno penktajame kongrese (1924 m.) išrinktas kandidatu į KI VK narius, V. Kapsukas netrukus ėmė vadovauti Lenkijos ir Pabaltijo šalių komunistų partijų sekretariatui. 1928 metais jis tapo KI VK nariu.

Į priešakinius tarptautinio komunistinio judėjimo barus V. Kapsukas iškilo neatsifiktinai. Pirmiausia tai nulėmė didelis revoliucinės kovos patyrimas ir šioje kovoje užtarnautas marksisto-leniniečio autoritetas.

Dar 1905—1907 metų revoliucijos išvakarėse aktyviai įsijungęs į Lietuvos darbo žmonių revoliucinę kovą, V. Kapsukas netrukus tapo žymiausiu jos organizatorium ir vadovu. Revoliucionieriaus kelyje buvo be galo daug sunkių išmėginimų.

Daugiau kaip šešerius metus jis praleido caro kalėjimuose, Sibiro ištremtyje. Jam teko patirti ir nelengvą politinio emigranto dalią. Bet sąmoningo kovotojo valia buvo nepalaužiama, kaip nepalaužiamas buvo jo tikėjimas pasirinkto kelio teisingumu.

Caro kalėjimuose V. Kapsukas giliai išstudijavo daugelį K. Markso, F. Engelso ir V. Lenino veikalų, kuriuos slaptai gaudavo iš draugų. Susipažino su svarbiausiais G. Plechanovo, F. Meringo, R. Liuksemburg, A. Bebelio ir kitų žymių marksistų raštais. Apie didžiulį poveikį, kurį šios „pamatinės marksizmo teorijos knygos“ turėjo jo idėjinėms pažiūroms susiformuoti, V. Kapsukas vėliau rašė: „Tiesiog naujas akiratis man atsidarė, įgijus aiškią marksistinę pasaulėžiūrą ir supratęs visuomenės plėtojimosi kelius. Aš tiesiog poezijos rasdavau marksizmo mokslė, jo geležinėje logikoje ir aiškume“ (Raštai, t. 4, p. 184).

Tuo pačiu metu reikšmingą poveikį jis patyrė ir bendraudamas su žymiais Rusijos bolševikų partijos veikėjais, V. Lenino bendražygiais. Vladimiro katorgos kalėjime V. Kapsukas susipažino su M. Frunze ir I. Kozlovu, 1913 metų pavasarį pakeliui į ištėrimą užmezgė artimą pažintį su J. Sverdlovu, kuris padėjo užmegzti ryšius su kitais bolševikais.

Pagaliau 1914 metų pavasarį, pabėgęs į užsienį ir apsigyvenęs Krokovoje,

V. Kapsukas asmeniškai susipažino ir ėmė artimai bendradarbiauti su V. Leninu. Šį bendradarbiavimą labai ryškiai primena išlikę V. Kapsuko laišakai, 1914 metais rašyti V. Leninui į Poroniną, taip pat vėlesni jo atsiminimai, įpinti į 1924 metais rašytą straipsnį „Leninas ir LKP“ (Raštai, t. 9, p. 557—563).

„Drg. Leninas, — skaitome V. Kapsuko straipsnyje, — tuomet labai atidžiai studijavo tą procesą, kuris ėjo tarp įvairių caro Rusijos kraštų darbininkų. Krokuvoje būdamas, jis turėjo progos susipažinti ir su Lietuvos ir Rygos darbininkų nusistatymu ir „Vilnim“. Jis gaudavo žinių nuo LSDP Užsienio biuro narių, gyvenusių tuo metu taip pat Krokuvoje ir nusistačiusių bolševikiškai... Tam laikui priklausio ir pirmasis jo susirašinėjimas (per A. Didžiulį) su manim ir traukimas į bendrąjį Rusijos bolševikų darbą“.

„Susiartinimas su bolševikais ir Leninu tolyn eina. Tik Lenino pagalba, — rašė V. Kapsukas, — pasiseka pakliūti LSDP atstovui (man) į Tarptautinio Socialistų

Biuro sušauktą Briusely trumpai prieš karą visų caro Rusijos socialdemokratų konferenciją“.

Deja, toje konferencijoje, įvykusioje 1914 metų liepos 16—18 dieną Briuselyje, V. Kapsukas dar nesugebėjo užimti nuoseklių bolševikinių pozicijų, padarė tam tikrų nuolaidų centristams, siekusiems bolševikus sutaisyti su menševikais. Dėl šio suklydimo jis vėliau apgailestavo. O suprasti, kur apsirikta, padėjo V. Leninas.

„Leninas, — toliau skaitome V. Kapsuko straipsnyje, — pats nedalyvavo toje konferencijoje. Kuomet aš sugrįžau Krokuvon (aš tuomet irgi ten apsigyvenau, pabėgęs iš Sibiro), tuojau gavau telegramą, kviečiančią važiuoti pas drg. Leniną į Poronino kaimą, kur jis vasarai persikraustė gyventi (ties Karpatais). Nelaukdamas nuvažiavau. Pakvietimo tikslas buvo išaiškinti, kad iš to Briuselio susituokimo su menševikais nieko neišeis, kad menševikai visuomet liks menševikais ir t. t. Lenkijos socialdemokratų opozicijos atstovai jau sutiko su tais įrodymais ir atsisakė nuo

V. Kapsukas tarp poilsiautojų Rygos pajūryje 1921 metų rugpiūčio mėnesį.
Greta jo sėdi V. Lenino sesuo Ana Uljanova - Jelizarova.

dalyvavimo Briuselio bloke. Pasikalbėjimo su manim tikslas buvo — tą patį pasiekti“.

Po kelių dienų prasidėjo pirmasis pasaulinis karas. Dešiniųjų ir centristinių socialdemokratijos elementų elgesys juos visiškai sukompromitavo revoliucinio proletariato akyse. Suiro ir vadinamasis Briuselio blokas, kurio likimą, — rašė V. Kapsukas, — „ne kartą man vėliau [karo pradžioje] priminė Leninas, klausdamas, kiek gi buvo teisybė“.

Teisybė buvo V. Lenino, jo pasekėjų, visų tų, kurie laikėsi nuoseklių marksizmo-leninizmo pozicijų. Šias pozicijas pirmojo pasaulinio karo metais tvirtai užėmė ir V. Kapsukas. Ir ne tik užėmė, bet visapusiškai, ryžtingai gynė savo redaguotuose leidiniuose: „Rankpelyje“ ir „Socialdemokrate“ Škotijoje, „Kovoje“ ir „Naujojoje gadynėje“ Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Tuoju po Vasario revoliucijos V. Kapsukas iš JAV sugrįžo į Rusiją. 1917 metų birželio pabaigoje Petrograde jis tiesiogiai įsijungė į Lenino vadovaujamos bolševikų partijos veiklą (vėliau jo partinis stažas buvo pripažintas nuo 1903 metų, t. y. nuo įstojimo į LSDP).

Aktyvus Didžiosios Spalio Socialistinės revoliucijos ir pilietinio karo Rusijoje dalyvis V. Kapsukas ne kartą vykdė atsakingus bolševikų partijos ir asmeniškai V. Lenino pavedimus. Ypač svarbų darbą 1917 — 1918 metais Rusijoje jis atliko kaip „Tiesos“ redaktorius, RKP(b) Lietuvių sekcijų Centro biuro vadovas ir Lietuvos reikalų komisaras. Kartu su Z. Angariečiu, K. Giedriu, R. Rasiku ir kitais aktyviais lietuvių bolševikais jis padėjo sutelkti apie Lenino partiją ir Tarybų valdžią dešimtis tūkstančių Lietuvos darbo žmonių, gyvenusių Rusijoje. Kartu buvo paspartintas Lietuvos Komunistų partijos įkūrimo procesas, parengtos sąmoningų kovotojų jėgos socialistinei revoliucijai Lietuvoje.

Kai tik žlugo kaizerinis režimas Vokietijoje, lietuvių bolševikų partinio darbo centras iš Tarybų Rusijos nedelsiant buvo perkeltas į Lietuvą, kurioje nuo 1918 metų spalio mėnesio jau veikė Komunistų partija. Jos Centro Komiteto nelegaliame posėdyje 1918 metų gruodžio 8-ąją buvo sudaryta Lietuvos Laikinoji revoliucinė vyriausybė, kurios pirmininku buvo išrinktas ką tik sugrįžęs į Lietuvą V. Kapsukas. O jau gruodžio 16 dieną šios vyriausybės manifestu, kurį parašė V. Kapsukas, Lietuvoje buvo paskelbta Tarybų valdžia.

Sunkaus karo ir okupacijos nualintame krašte, įveikiant vidaus ir užsienio kontrrevoliucines jėgas, formavosi nepriklausoma Tarybų Lietuvos valstybė. Didžiulę reikšmę jos tarptautiniam įteisinimui turėjo V. Lenino pasirašytas Tarybų Rusijos Liaudies Komisarų Tarybos 1918 metų gruodžio 22 dienos dekretas, patvirtinęs, kad Rusijos Tarybinė vyriausybė pripažįsta Lietuvos Tarybų respublikos nepriklausomybę ir V. Mickevičiaus-Kapsuko vadovaujamos vyriausybės valdžią.

Vakarų imperialistai negalėjo susitaikyti su naujos tarybinės respublikos atsiradimu. Prieš ją buvo telkiamos užsienio interventų ir vidaus kontrrevoliucinės jėgos. Tarybų Lietuvos, vėliau jungtinės Lietuvos ir Baltarusijos Tarybų respublikos vadovai mobilizavo visas krašto revoliucines pajėgas prieš antplūdžiui atremti. Bet jėgos buvo nelygios. Tarybų valdžia gausenių priešų tuomet laikinai buvo pasmaugta.

Įsigalėjus buržuazijos diktatūrai, Lietuvos komunistams, jų vadovaujamos revoliucinėms darbo žmonių organizacijoms reikėjo prisiderinti prie nelegalaus darbo sąlygų. Nepaisant sunkaus pralaimėjimo 1919 metais, revoliucinė kova neužgeso. Bet iki Tarybų valdžios galutinės pergalės dar buvo ilgas dviejų dešimtmečių pogrindinės kovos kelias. To kelio pradžioje V. Kapsukas taip pat vykdė atsakingas užduotis komunistiniame pogrindyje. Nuo 1920 metų rudens iki 1921 metų balandžio mėnesio jis vienintelis iš LKP CK narių buvo pasilikęs Lenkijos okupuotame Vilniuje, čia vadovavo pogrindinei partijos Vilniaus apygardos organizacijai, legalios ir nelegalios partinės spaudos leidimui.

Nuo 1921 metų pavasario V. Kapsukas — Tarybų šalyje. Iki paskutinių gyvenimo dienų čia jis dirbo atsakingą partinį, publicistinį, pedagoginį ir mokslinį darbą. Mirė jis Maskvoje 1935 metų vasario 17 dieną.

savo gyvenimu ir veikla V. Kapsukas nusipelnė tarybinės visuomenės pagarbos ir visuotinio pripažinimo. Jo asmenybė, gausus literatūrinis palikimas, kuris dabar baigiamas leisti dvylikatomiu Raštų rinkiniu, susilaukia vis didesnio lietuvių tautos revoliucinės praeities tyrinėtojų dėmesio. V. Kapsuką dažnai su meile ir pagarba prisimena jo kovos bendražygiai, LKP vadovai, aktyvūs revoliucinio judėjimo dalyviai. Apie jį rašo istorikai, ekonomistai, literatūros kritikai, rašytojai. ■

A. Laurinčiukas

90 KNYGŲ PRIEŠ NETEISYBĘ

ALBERTAS LAURINČIUKAS

Upton Sinclair

Mano susitikimas su Upton Sinclair

1968 metų, rugsėjo 20 d., Eptonas Sinkleris (Upton Sinclair) kukliai atšventė savo 90 metų jubiliejų. Pas rašytoją atvyko jo sūnus su žmona ir keturi amerikiečių žurnalistai. Pagarsėjusių "Džiunglių" autoriui jie atnešė tortą su 90 žvakučių. Vietos laikraštis šiam įvykiui paskyrė 23 eilutes.

Pas Eptoną Sinklerį nuvykau, praėjus kelioms dienoms po jo jubiliejaus, kelios savaitės prieš jo mirtį. Pamatyti "Džiunglių" autorių tikėjaisi kiek anksčiau, dar keliaudamas po Kaliforniją. Deja, ten jo jau neberadau. Tik sužinojau, kad rašytojas persikėlė prie Atlanto vandenyno, į Somerset Valley, N. J., senelių namus, arčiau prie savo sūnaus.

VISI JIE NORĖJO PAJUDINTI ŽEMĘ...

Sodelyje, kuris supa vienaaukštį moderniškų formų namą, lovose arba foteliuose gulėjo keletas gilios senatvės sulaukusių žmonių. Kiekvienas, kuris yra matęs Eptoną Sinklerį nuotraukose, be vargo atskirtų jį ir iš didelio būrio žmonių. Rašytojas sėdėjo ant ratelių stumiamoje kėdėje ir rankose laikė Jack Londono raštų tomelį. Šie du pasaulinės literatūros milžinai buvo geri draugai.

Pasisveikinome.

— Gyvenu, kaip matote, tarp žmonių, kurie tragiškai ramiai praleidžia savo paskutinius metus ir dienas šiuose namuose, į kuriuos pasaulio aidai ateina tik radijo bangomis arba televizijos vaizdais.

Rašytojas nusišypsojo. Jo šypsena saulėtą sodelį padarė dar jaukesnį.

— Visi, kurie čia gyvena, jaunystėje norėjo pralenkti laiką, nuversti kalnus, pajudinti žemę... — tęsė jis.

Žiūrint į šio žmogaus geraširdišką, didelėmis ir mažomis raukšlėmis išvagotą veidą, į mėlynas kaip dangaus gėlmė akis, į išretėjusius sidabrinus plaukus, man kilo noras pasakyti šiam galingam ir kartu silpnam žmogui kažką labai gero, malonaus ir šilto.

Bet tai padaryti nėra lengva, ypač jeigu žinai, kad stovi prieš milžiną, tegul ir 90 metų amžiaus senelį. Prieš akis sumirguliuvo vienoje nuotraukoje matytas vaizdas, kur Eptonas Sinkleris stovi šalia jo parašytų ir viena ant kitos sukrautų knygų krūvos. Krūva buvo aukštesnė už patį autorių, ir jis, net iškėlęs rankas, nepasiekė jos viršūnės. Per savo gyvenimą jis parašė 90 knygų, po vieną knygą kiekvieniems gyvenimo metams!

— Jūsų "Džiunglės" ir kitos knygos pajudino žemę, sukretė visą pasaulį, — pasakiau, nesuradęs geresnių šiai progai žodžių.

SUNKUS KELIAS

Eptono Sinklerio gyvenimas buvo kupinas audringų pergyvenimų, ieškojimų ir vingių. Jis turėjo rūpestingą motiną, girtuoklį tėvą ir labai turtingą dėdę. Namuose jis patirdavo alkoholiko šeimos skurdą ir siaubą, o patekęs pas turtingą dėdę — pertekliaus kuktumą. Pirmame savo apsakyme, kuriį jis parašė, turėdamas 14 metų, ir už kurių gavo 25 dolerius honoraro, jis gynė negražią berniuką, neteislingai apkaltintą padėgimu.

Baigęs kolegiją, jis visą savo laiką paskiria rašytojo darbui. Dirba jis labai daug — septynias dienas per savaitę, įskaitant sekmdienius, parašydamas per dieną vidutiniškai po 8,000 žodžių. Nuo tada jis per visą savo kūrybinį gyvenimą turėjo dvi sekretores. Vieną dieną jis diktavo stenografistei, o kitą — taisydavo pirminį tekstą.

Eptonas Sinkleris ne tik daug rašė, bet ir daug skaitė. Norėdamas susipažinti su pasaulinės literatūros klasikais, jis išmoko prancūzų, italų, o vėliau vokiečių ir esperanto kalbas.

Rašytojas įdomus ir nepakartojamas ne tik savo knygomis, bet ir savo visuomenine veikla, asmeniniu gyvenimu.

VISUOMET SU SKRIAUDŽIAMAISIAIS

Pirmosios jo knygos pasisekimo neturėjo. Garbė ir pasaulinis garsas atėjo 1906 metais, pasirodžius knygai "Džiunglės". Šis romanas buvo greitai išverstas į 40 kalbų.

Romane labai vaizdžiai ir realiai parodytas anuo metu Chicagoje gyvenusių ir skerdyklose dirbusių žmonių skurdas ir vargingas gyvenimas, smulkūs kasdieniniai jų rūpesčiai ir tragizmas. Šiose skerdyklose darbininkai buvo žiauriai ir negailestingai išnaudojami. Jie dirbo tiesiog nepakeliamomis sąlygomis ir patyrė visus kapitalistinio išnaudojimo džiunglių baisumus. Nenulakuota ir neapdailinta tiesa, perkelta iš gyvenimo į knygos puslapius, tapo bomba, kuri sukrėtė visą Ameriką.

Eptonas Sinkleris ne visada buvo nuoseklus. Jis nė karto nebuvo Tarybų Sąjungoje ir todėl ne visada galėjo teisingai suprasti pir-

Rašytojas Upton Sinclair ir jo parašytos knygos,

mosios pasaulyje socialistinės valstybės žingsnius. Tačiau jis buvo doras žmogus ir visą savo amžių stovėjo skriaudžiamųjų darbo žmonių pusėje. Eptoną Sinklerį didžiai vertino V. Leninas. Rašytojo padovanotos N. Krupskajai knygos yra išmargintos Lenino pastabomis.

Amerikiečio rašytojo jėgą suprato ir kapitalizmo gynėjai, jų tarpe ir Winston Churchill. "Kogero, ši puiki knyga gali tapti vienu iš faktorių, lemiančių būsimus įvykius", — rašė jis straipsnyje "Chicagos baisenybės".

Eptonas Sinkleris atsiliepdavo į visas svarbiausias amerikiečius ir pasaulį jaudinančias problemas. Jis kovojo prieš narkotikus, vaikų išnaudojimą, gamtos užteršimą, kritikavo socialinės nelygybės pagrindus, gynė žmogaus asmenybės laisvę.

Bernardas Shaw paklaustas, kas įvyko svarbaus pasaulyje per jo ilgą gyvenimą, atsakė: "Skaitykite Eptono Sinklerio raštus ir sužinosite".

LIETUVIAI IR "DŽIUNGLĖS"

Važiudamas iš New Yorko į senelių namus, vis galvojau, ar sugebėsiu nukreipti pokalbį mane dominančia kryptimi. Mano rūpestis iš karto išsisklaidė, kai Eptonui Sinkleriui pasisakiau esąs lietuvių žurnalistas ir kad man labiau rūpi lietuviškoji "Džiunglių" pusė.

— Darbštūs, kuklūs, kančios ir žiaurių gyvenimo sąlygų slegiami Amerikos lietuviai darbininkai man padarė didelį įspūdį, ir šio įspūdžio poveikyje gimė mano "Džiunglės", — pasakė jis. — Aš žinau ir džiaugiuosi, kad ši mano knyga buvo greitai išversta ir į lietuvių kalbą.

— Taip, jūsų romanas pirmiausia buvo išleistas Chicagoje ir pavadintas "Raistu", — pasakiau. — 1908 metais Vilniuje išėjo Kazio Puidos šio romano vertimas, pavadintas "Pelkėmis". "Džiunglių" vardu knyga buvo išleista Tarybų Lietuvoje 1948 metais. Šio leidinio vertėjas A. Milukas.

— Trys laidos, trys vertėjai, trys skirtingi tos pačios knygos pavadinimai, — nusišypsojo rašytojas. — Bet, žinant lietuvių kalbos turtingumą, tai suprantama...

— Kas paskatino jus savo romano herojais pasirinkti lietuvišką emigrantų šeimą? — paklausiau.

— Panašų klausimą prieš kelerius metus man yra pateikęs lietuvių rašytojas A. Venclova. Jo laišką aš gavau, dar gyvendamas Kalifornijoje. Atsakydamas jam, pasiunčiau savo paskutinę knygą "Autobiografiją", išėjusią 1962 metais, kurioje galima rasti atsakymus į daugelį mano kūrybą liečiančių klausimų.

Man buvo malonu Eptonui Sinkleriui pasakyti, kad aš ne tik pažįstu Antaną Venclovą, bet dargi buvau liudininku kokiomis aplinkybėmis gimė jo laiškas "Džiunglių" autoriui.

Eptonui Sinkleriui pasakiau, kad rašytojas Venclova gautą iš jo laišką ir ištraukas iš biografijos su plačiais komentarais paskelbė "Pergalės" žurnale.

— Su lietuviiais rašytojais esu turėjęs ir daugiau kontaktų, — kalbėjo, norėdamas kažką prisiminti, rašytojas.

Tada jam priminiau Petro Cvirkos apybraižą "Mano kaimas", kurioje vienas berniuk-

kas ranka perrašo visą "Raisto" knygą tik tam, kad galėtų kitiems ją perskaityti. Tą apybraižos vietą savo laiku Eptonui Sinkleriui buvo pasiuntęs Rojus Mizara.

— O taip, — nudžiugo jis. — Dabar prisimenu. Apie tai esu rašęs ir savo straipsnyje, kurį išspausdino Maskvoje ėjęs žurnalas "Internacionalnaja literatura".

KAIP GIMĖ "DŽIUNGLĖS"

Buvo saulėta šilta diena. Rašytojas buvo apsirengęs lengvais dryžuotais rūbais ir buvo dar pusėtinai žvalus. Kurį laiką sėdėjome tylėdami. Pagalvojau, kad "lietuviškas siūlas" pasibaigė.

— Ir vis tik, — prabilo Eptonas Sinkleris, — aš suprantu, kad į pagrindinį jūsų klausimą dar neatsakiau.

— Man įdomi kiekviena smulkmena! — nudžiugau.

— Smulkmenų, rašant šį romaną, nebuvo, — pasakė jis. — Žurnalo "Appeal to Reason" redaktoriui patiko mano knyga apie atvežtus iš Afrikos juoduosius vergus, ir jis man pasiūlė parašyti knygą apie šių dienų baltuosius, algą gaunančius, vergus. Gavęs 500 dolerių avanso, nuvykau į Chicago. Ten susipažinau su lietuviiais darbininkais. Gyvenau jų tarpe 7 savaites. Susidraugavau. Man jie papasakojo daug šiurpių įvykių, sužinojau, kad dėl blogų darbo apsaugos priemonių kartais į karštus lydokus taikus įkrisdavo darbininkai, ir niekas iš ten jų neištraukdavo. Šeima netekdavo maitintojo, o fabrikantai taikus parduodavo kaip aukščiausios rūšies produktą.

Kartą, gyvendamas ir stebėdamas šią siaubingo išnaudojimo ir baisaus pralobimo aplinką, aš patekau į lietuviškas vestuves, kurios mano sujaudintoje sieloje nuskambėjo ryškiu kontrastu. Išėjęs iš šių vestuvių, aš mintyse jau turėjau pirmąjį savo romano skyrių.

Knygą rašiau 3 mėnesius be atvangos su giliu skausmu širdyje ir ašaromis akyse. Kai ją užbaigiau, iš pradžių net 5 knygų leidyklos atsisakė ją išleisti. Kai knyga pasirodė, kilo audra. Mane pakvietė į Washingtoną prezidentas Teodor Rooseveltas. Buvo sudaryta komisija iškeltiems faktams ištirti, o vėliau priimti įstatymai, reikalaujantieji, kad fabri-

kantai prisilaikytų elementarių sanitarijos taisyklių. Praėjusiais metais turėjau malonumą — mane dar kartą pakvietė į Baltuosius rūmus, kad būčiau garbės liudininkas, pasirašant naują maisto paruošimo sanitarijos įstatymą.

Lietuviai darbininkai padėjo man sukurti romaną, ir aš jiems esu dėkingas, o Amerikai jie atidavė savo jėgas, prakaitą ir sveikatą.

— Ar jūs Chicagoje buvote sutikę tikrus Jurgio Rutkaus ir jo žmonos Onos prototipus?

— Ne, — atsakė rašytojas. — Aš į savo literatūrinius personažus sudėjau daugelio mano sutiktų lietuvių darbininkų bruožus, o į Onos paveikslą įliejau daug savo žmonos spalvų.

Paskui kalba pamažu nukrypo kita kryptimi — apie progresą kosmose ir problemas žemėje.

— Žemė žmogui visada bus svarbesnė už visus kitus dangaus kūnus, sudėtus kartu, — pasakė jis.

UTOPIJA PRIEŠ REALŲ GYVENIMĄ

Eptonas Sinkleris, gavęs honorarą už "Džiungles", paskyrė jį kūrybinių žmonių komunalai organizuoti. Ji buvo sukurta 1907 metų rudenį New Jersey valstijoje. Komunon passtatą po 4 mėnesių sunaikino gaisras, o utopinę idėją — realus, fantazijų nemėgstąs gyvenimas.

Eptono Sinklerio idėja sukurti komuną buvo pagavusi ir kai kuriuos JAV lietuvius.

Žymiai konkretesnę įtaką lietuvių išeiiviams turėjo ne socialiniai rašytojo postulatai ir organizacinė veikla, o literatūriniai kūriniai. Pažangūs JAV lietuviai jį laikė visais atžvilgiais savu rašytoju.

— Jeigu jau atvykote į Chicagą, — kalbėjo ligos suvargintas Leonas Prūseika, — būtinai aplankykite vietas, po kurias vaikščiojo "Džiunglių" herojai. — Tiesa, dabar ten viskas pasikeitė — nebėra didžiųjų skerdyklų, tačiau žemė prisigėrusi sūraus žmonių prakaito ir kančios, pasiliko ta pati...

Eptono Sinklerio kūrybą labai vertino Rokus Mizara. Jis tvirtindavo kad lietuvių išeiivų organizacijoms "Džiunglės" turėjo didelį ir teigiamą poveikį.

KITI APIE RAŠYTOJĄ

Grižtant iš Somerset Valley į New Yorką, galvoje pynėsi įvairios mintys.

Įvairius šio didelio rašytojo visuomeninės veiklos ir asmeninės kūrybos aspektus yra nagrinėję Leonas Prūseika, Rokus Mizara, J. Kaškaitis, Vincas Andriulis ir kiti pažangūs JAV lietuvių rašytojai ir publicistai. Didelį dėmesį Eptono Sinklerio asmenybei ir jo kūrybai skyrė ir skiria Lietuvoje Antanas Venclova. Bet ar nėra verta ši tema didesnio apibendrinimo, studijų? Amerikoje juk dar toli gražu neiškirstos Sinklerio pavaizduotos džiunglės, neišnyko lietuviškos emigracijos problemos.

Į New Yorką sugrižau, paveiktas vidinės Eptono Sinklerio jėgos, gilių išspūdžių. Grižau su daugybe klausukų. Po kelių savaitių staiga atėjo žinia apie Eptono Sinklerio mirtį. Ir tada vietoje senų klausukų išsirikiavo nauji.

Eptonas Sinkleris visą savo asmeninį archyvą, kurį sudaro 8 tonos, 1958 metais, kaip jis pasakė, pardavė Indianos universiteto bibliotekai. Ar neverta į jį pažvelgti lietuvių literatūros istorikui?

Pasakojimą apie susitikimą su Eptonu Sinkleriu, kuris dabar turėtų 91-erius metus, noriu užbaigti Antano Bimbos žodžiais, išspausdintais "Laisvėje" ryšium su "Džiunglių" autoriaus mirtimi:

"Devyniasdešimt knygų prieš neteisybę, prieš skriaudas, prieš išnaudojimą, už prastą žmogų, prieš kitų prakaitu nutukusį, nužmogėjusį žmogų.

Kuris kitas, palikdamas gyvųjų pasauli, šiuo atžvilgiu gali susilyginti su Eptonu Sinkleriu?"

PRANAS ULEVIČIUS
ISTORIJOS MOKSLŲ KANDIDATAS

TARYBŲ LIETUVOS IR UŽSIENIO LIETUVIŲ BENDRADARBIAVIMAS

Tarybų Lietuvos ir užsienio lietuvių bendradarbiavimas turi galias ir tvirtas šaknis. Nuo 1956 metų Vilniuje veikia Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugija (pirmininkas Povilas Rotomskis, (iki 1962 m.), Laurynas Kapočius (1962–1966 m.), Ramojus Petrauskas (nuo 1966 m.). Ši draugija teikia informaciją apie Tarybų Lietuvos gyvenimą, globoja iš užsienio atvykusias ekskursijas ir atskirus asmenis. Draugija padeda palaikyti ryšius tarp Tarybų Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkų, mokslo įstaigų, visuomeninių organizacijų bei pavienių kultūros, meno darbuotojų. Ji taip pat padeda keičiantis knygomis, periodiniais leidiniais, muzikos kūrinių, meno parodomis, filmais ir kitomis kultūrinėmis vertybėmis.

Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugija palaiko ryšius daugiau kaip su 50 užsienio šalių. Žinoma, ji palaikė ryšius ir su ten gyvenančiais lietuviams bei jų organizacijomis.

Sustiprėjus Tarybų Lietuvos su užsienio šalimis kultūriniam bendradarbiavimui ir pagausėjus įvairių tautų delegacijų, ekskursijų bei pavienių mokslo, kultūros, meno darbuotojų lankymasis Lietuvoje, darėsi neįmanoma vienai organizacijai apimti vis didėjančius užsieniečių ir užsienio lietuvių poreikius. Todėl 1965 metais Vilniuje buvo įkurtas Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviams komitetas (pirmininkas docentas Vladas Karvelis). Jo nariais yra kūrybinės bei visuomeninės organizacijos, aukštosios mokyklos ir atskiri asmenys. Šis komitetas palaiko ryšius su užsienio lietuvių visuomeninėmis organizacijomis, mokslo įstaigomis, meniniais kolektyvais. Jis padeda užsienio lietuviams įsigyti gaidų, muzikos įrašų, užsisakyti knygų, pe-

V. Karvelis

riodinių leidinių ir kitų kultūrinių priemonių. Komitetas informuoja užsienyje gyvenančius lietuvius apie Tarybų Lietuvos gyvenimą, kviečia lietuvių delegacijas, atstovaujančias įvairias emigrantų organizacijas, padeda joms užmegzti ir palaikyti ryšius su Tarybų Lietuvos kultūros ir mokslo įstaigomis.

Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviams komitetas nuo 1965 metų leido savaitraštį "Tėvynės balsas", o nuo 1967 metų leidžia savaitraštį "Gimtas kraštas". Savaitraštis skirtas ryšiams tarp Lietuvos ir užsienio lietuvių stiprinti. Jis padeda tautiečiams, gyvenantiems skirtingose šalyse, suartėti, vieni kitus geriau pažinti, ir telktis aplink motiną tėvynę Lietuvą, kuriančią šviesų ir laimingą gyvenimą. Be to, jis padeda išsklaidyti anti-tarybinių sluoksnių užsienyje skleidžiamą melą apie Lietuvą ir jos žmones.

Už Lietuvos ribų gyvenančių lietuvių tarpe vyksta nuolatinė pažangiųjų ir reakcinių jėgų kova. Pažangiosios jėgos šioje kovoje ima savo priešininkus nugalėti, nes darosi vis populiariesni lietuvių tautos pasiekimai.

Pastaraisiais metais daugelis užsienio lietuvių pakeitė savo nuomonę apie Tarybų Lietuvą. Dauguma jau netiki įvairiais antitarybiniais prasimanymais ir šmeižtais, kurių pilna Amerikos lietuvių "vaduotojų" spaudoje. Vis daugiau lietuvių supranta, kad lietuviybės palaikymas neįmanomas be ryšių su Lietuva. Dėl to užsienio lietuvių tarpe vyksta procesas, kuris jau pramušė reakcionierių pastatytą "geležinę uždangą" tarp užsienio lietuvių ir Tarybų Lietuvos.

Prieš "vaduotojų" norą ir nežiūrint jų daromų kliūčių, vis daugiau įvairių pažiūrų užsienio lietuvių aplanko Tarybų Lietuvą.

1969 m. rugsėjo 1 d. Vilniaus universiteto iškilmėse, skirtose naujųjų mokslo metų pradžiai, dalyvavo Lietuvoje viešintys užsienio lietuviai — Kalifornijos universiteto profesorė Marija Alseikaitė-Gimbutienė, Pensilvanijos universiteto profesorius Antanas Salys su žmona, Chicagos lietuvių dienraščio "Vilnis" redaktorius Stasys Jonas Jokubka, Amerikos lietuvių veikėjas Mikas Masys ir jo dukra advokatė Stefanija Masytė, žurnalistė iš New Yorko Salomėja Narkėliūnaitė, skulptorė iš Londono Elena Gaputytė, grupė jaunų lietuvių iš Vokietijos Federatyvinės Respublikos. Taip pat pereitais metais su Lietuva susipažino ir Chicagos "Metmenų" bendradarbiai Lakštuonė ir Gintautas Vėžiai.

Lankydami Tarybų Lietuvoje išeiviai įsitikina, kad socializmas lietuvių tautai davė plačias galimybes klestėti, kad Tarybų valdžios dėka pasiekta didelių laimėjimų visose gyvenime srityse. Tai irgi rodo, kad lietuvių tauta pasirinko teisingą kelią. Dėl to užsienio lietuvių tarpe vis gausėja kūrybinių žmonių, kurie nori savo darbus parodyti Tarybų Lietuvoje. Pavyzdžiui, Amerikoje gyvenantieji lietuviai dailininkai P. Augius, A. Dargis, V. Ignas, V. K. Jonynas, V. Petravičius, V. Ratas, J. Rimša, A. Tamošaitis, A. Vaičaitis ir V. Vizgirda 1969 metais perdavė Amerikoje viešėjantiems Tarybų Lietuvos turis-

tams savo išeiviškos kūrybos pavyzdžių. Virš minėtų dailininkų darbus Vilniaus dailės muziejus jau gavo.

Amerikos lietuvių reakcinė spauda labai pikta puola ir tuos, kurie susitinka su žmonėmis, atvykusiais iš Tarybų Lietuvos. Bet nežiūrint to, užsienio lietuviai domisi Lietuva ir jos žmonėmis. Štai, 1966 metų pabaigoje

žymus Tarybų Lietuvos kino režisierius Vytautas Žalakevičius lankėsi Prancūzijoje, kur buvo rodomas jo pastatytas filmas "Niekas nenorėjo mirti". Buvęs Lietuvos karo atašė Juozas Lanskoronskis surengė Paryžiuje režisieriaus Vytauto Žalakevičiaus garbei priėmimą, kuriame dalyvavo ir Prancūzijos lietuvių bendruomenės vadovai. Žinoma, dėl to Amerikos lietuviai "vaduotojai" labai trukšmavo.

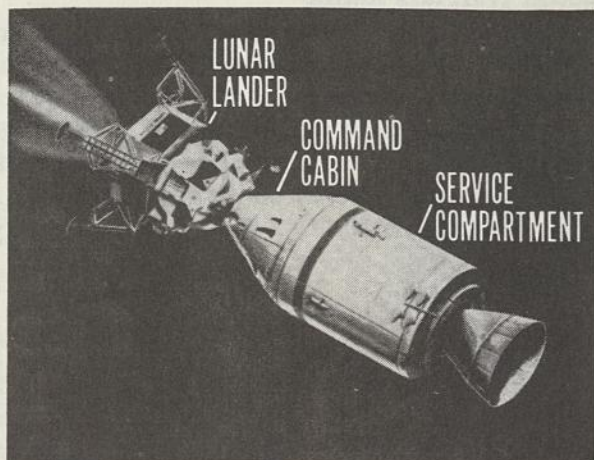
1968 metų pradžioje Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugijos pirmininko pavaduotojas Antanas Paragys ir Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais komiteto pirmininko pavaduotojas Vytautas Kazakevičius lankėsi Didžiojoje Britanijoje. Škotijos lietuviai gražiai juos sutiko, supažindino su savo gyvenimu, su pažangaus Škotijos lietuvių klubo veikla ir su žmonėmis, kurie priklauso klerikalinėms organizacijoms. Tarybų Lietuvos atstovai buvo priimti ir kunigo Juozo Gutausko, kuris redaguoja laikraštį "Išeivių draugas". Belshilo lietuvių choro dirigentas Pranas Dzidolikas domėjosi dėl galimybės atvykti į Tarybų Lietuvą su choru. Lietuvos atstovai Londone pabuvoję laikraščio "Europos lietuvis" redakcijoje ir "Nidos" leidykloje. Taip pat jie susitiko su dailininkais Elena Gaputyte bei Antanu Brazdžiu, rašytoju Kaziu Barėnu-Barausku ir kitais lietuviškos kultūros ir visuomenės veikėjais. Didžiosią Britanijos lietuviai, nežiūrint jų skirtingų pažiūrų, domėjosi Tarybų Lietuvos ekonominiu, kultūriniu gyvenimu, mokslo ir švietimo atsiekimais.

Užsienio lietuvių turistų lankymasis gimtajame krašte ir Tarybų Lietuvos turistų, mokslininkų, menininkų kelionės po įvairias šalis ir jų bendravimas su ten gyvenančiais lietuvišiais parodo, kad vis daugiau užsienio lietuvių pageidauja nuoširdžiai bendrauti su Tarybų Lietuva.

ANTANAS JUŠKA, Astronomas

MĖNULIS—ANTROJI ŽEMĖ

KO NETENKA LAUKTI IR TIKĖTIS

Isokiais būdais Mėnulis tiriamas nuo Žemės, panaudojant tiek šviesinius, tiek radijo teleskopus, fotometrus bei spektroskopus ir daugelį kitų prietaisų. Tokiu būdu gaunama daug teisingų žinių apie šį artimiausią kosminį kūną, per 27 ir trečdalį dienos apskriejantį Žemę ir drauge su ja keliaujantį aplink Saulę.

Mėnulyje, kaip ir Žemėje, yra kalnų ir lygumų, griovų ir daubų.

Mėnuliui trūksta, tačiau, dviejų dalykų: jis neturi vandens ir oro. Taigi Mėnulyje nėra nei jūrų, nei ežerų, nei upių. Mėnulyje nepučia vėjai, nebūna apsiniaukę, nelyja ir nesninga. Mėnulyje dėl to neauga augalai, nečiulba paukščiai, nezirzia vabzdžiai.

Dienos metu Mėnulio paviršių negailestingai ištisas dvi mūsiškas savaites kaitina karšti Saulės spinduliai: nuo Saulės pučia ir gyvybei pavojingas Saulės vėjas. Tuo tarpu naktį niekas nesulaiko spartaus Mėnulio paviršiaus aušimo. Per dvi savaites jo temperatūra nukrinta iki pusantro šimto laipsnių šalčio...

PIRMIEJI ŽMONĖS

Taigi Mėnulio gamta žmonių nevilioja. O vis dėlto žmonės nuo seno svajoto nuskristi į

Mėnulį. Tik 1969 m. liepos 21 d., pagaliau, pirmieji žmonės — amerikiečiai Armstrong ir Aldrin, Kolinsui vadovaujant kosminiam laivui — nusileido pasirinktoje Mėnulio vietoje ir šioje "antroje žemėje" žengė pirmuosius žingsnius.

Mėnulio smėlyje buvo įmintos ir nufotografuotos pirmosios žmonijos atstovų pėdos.

Šiuos kosmonautus pasekė kiti, ir dabar turime visą būrį drąsių vyrų, pabūvousių šiame mūsų kosminiame kaimyne.

Kosmonautai užsiėmė įvairiais tyrimo darbais; jie pastatė ir Mėnulyje paliko kai kuriuos prietaisus; jie nuo Mėnulio parvežė dovanų: uolienų, smėlio, dulkių.

MĖNULIO ŽEMĖ

Kaip gi atrodo Mėnulio žemė, ar daug ji skiriasi nuo mūsų žemės? Jeigu Mėnulio paviršiaus padermes lygintume tiesiog su Žemės dirvožemiu, tai skirtumas būtų didžiulis. Mat, Žemėje visą laiką veikia vanduo ir oras. Jie tirpdo uolienas, vandens srovės ir vėjai neša jas ir sėdina. Viršutiniuose žemės sluoksniuose knibžda matomų ir nematomų gyvūnėlių, vieni augalai pūva ir nyksta, nauji dygsta.

Viso to Mėnulyje nėra. Todėl Mėnulio uolienas reikia lyginti su gilesnių Žemės sluoksnių uolienomis, išskylančiomis kalnuose ir kai kuriose neapnešamosiose lygumose, taip pat su ugnikalniuose išpilama ir vėliau sustingstančia lava bei išmetamais akmenimis.

Atvežtieji Mėnulio pavyzdžiai parodo šiuo atžvilgiu gana didelį panašumą tarp Mėnulio uolienų ir Žemės vadinamųjų bazaltų bei magminės medžiagos.

Mėnulyje, kaip ir Žemėje, daugiausia yra įvairių elementų oksidų, tai yra, jų junginių su deguonimi: silicio (bazaltas, smėlis), geležies, aliuminio (tam tikros rūšies molis), titano, kalcio, magnio ir kitų elementų oksidų.

Žiūrint procentinio santykio, Mėnulyje yra žymiai daugiau geležies, titano, magnio; gerokai mažiau — silicio, natrio, kalio ir kai kurių kitų elementų.

Mėnulyje visiškai nerasta jokių vandenilio junginių, taigi nė pėdsako vandens.

Kadangi Mėnulyje traukos jėga 6 kartus silpnesnė, negu Žemėje, tai jame negalėjo susidaryti nuolatinė atmosfera, o be jos — nei vandens garų, nei laisvo ar su kitais elementais susijungusio lengviausio elemento — vandenilio. O be oro ir vandens nėra ir gyvybės...

NEAPSIMOKĖTŲ GABENTI

Mėnulio uolienose yra nežymūs kiekiai ir visokių kitų Žemėje esančių elementų, neišskiriant ir tokių tauriųjų, kaip auksas, sidabras. Tačiau parvežtuose pavyzdžiuose pastarųjų neapsakomai maža. Tai ir nesvarbu. Jei Mėnulyje gulėtų ir ištisi aukso luitai, tai jų gabenimas žemėn neapsimokėtų: per brangus kosminis transportas.

Mėnulio uolienose rasta ir tokių retų elementų atmainų (vadinamųjų izotopų, pagal kuriuos galima nustatyti tų uolienų amžių. Pasirodo, kad jis labai didelis — 3–4 milijardai–bilijonai metų! Panašus amžius ir seniausių Žemės uolienų.

Visa tai, ką naujai sužinojome apie Mėnulį, parodo, kad Žemė ir Mėnulis susidarė tuo pačiu laiku ir iš panašios medžiagos — daugiau kaip prieš keturis milijardus metų.

DAR TIK PRADŽIA

Pirmieji nuo Mėnulio atgabentos medžiagos pavyzdžiai — tai dar ne visas Mėnulis. Bus reikalinga gauti pavyzdžių iš kaskart vis gilesnių ir įvairesnių sluoksnių. Tokiu tik būdu geriau pažinsime visą Mėnulio sandarą. Kadangi Mėnulio raida dėl kitoniškų sąlygų žymiai skiriasi nuo Žemės raidos, tai artima Mėnulio pažintis padės mums geriau suprasti ir savąją planetą — Žemę.

Mėnulyje anksčiau ar vėliau bus įsteigta ir gyvenama kosminė stotis. Kosmosui tirti sąlygos Mėnulyje, panašiai kaip ir dirbtinėje apie Žemę skriejančioje stotyje, žymiai geresnės, negu Žemėje. Mat, Žemės atmosfera, mažesniu mastu taip pat ir Žemės magnetizmas ir apie ją susidariusieji radiaciniai žiedai, kliudo daugeliui tyrimų.

Taigi įdomu, ar žmonės galės įsikurti Mėnulyje, ar ilgam laikui jie galės ten pasilikti, ar pasidarys įmanoma jiems apsirūpinti maistu, gėrimu, oru, viso to nepristatant nuo Žemės? Į šiuos klausimus pilnai atsakyti dabar dar sunku.

Visiškai aišku, kad Mėnulyje Saulė tiekia pakankamai energijos, kurią nebus sunku paversti praktiškai naudingais pavidalais, visų pirma elektros srove. Saulės ar elektros krosnyse bus galima skaldyti Mėnulio uolienas ir kitus junginius ir tokiu būdu gauti taip reikalingo deguonies (kvėpavimui, degimui) ir grynų metalų.

VANDENS PASIGAMINIMAS

Atrodo, kad bus labai sunku su vandeniu. Jei jo bus rasta gilesniuose, nors ir kristališkai surišto su uolienomis, sluoksniuose, pasidarys įmanoma kelti jį paviršium ir išlaisvinti. Jei tačiau prieinamuose sluoksniuose jo neatsiras, tai bus neišvengiamai reikalinga gabenti vandenilį nuo Žemės ir iš jo bei deguonies pasidaryti vandens.

Įvairių druskų bei joms pagaminti reikalingų medžiagų Mėnulyje yra. Taigi, išsprendus vandens klausimą, bus galima įrengti Mėnulyje ne tik gyvenamas patalpas, bet ir šiltnamius augalams bei gyvūnams auginti ir tokiu būdu bent dalinai apsirūpinti maistu.

GYVENAMIEJI PASTATAI

Gyvenamuosius ir kitus buitinius pastatus, laboratorijas, observatorijas, oranžerėjas galima įrengti tiek Mėnulio paviršiuje, tiek po žeme, panašiai kaip įrengiamas miestuose tunelis su geležinkeliu ir stotimis.

Statantis paviršiuje, reikės vidų sandariai atskirti nuo išorės, kad neišeitų oras, reikės uždengti visą pastatą tokiu skliautu, kuris nepraleistų trumpųjų bangų Saulės spindulių, Saulės ir kosminio vėjo, kuris atlaikytų mikrometeoritų smūgius.

Įsirengiant tunelyje, apsaugą sudarytų virš jo esantis Mėnulio žemės sluoksnis. Bet observatorija, dalis laboratorijų ir kosmosui bei Žemei tirti skirtų prietaisų vis vien tektų statyti paviršiuje ir iš ten įrengti susisiekimą su požemiu.

Apsirengęs skafandru ir turėdamas kvėpavimo aparatą, žmogus galės ir laisvai vaikščioti bei važinėti Mėnulyje panašiai, kaip tai daro dabar pirmieji kosmonautai.

KO IŠ MĖNULIO NETENKA LAUKTI

Kai prieš kelis šimtus metų drąsūs jūrininkai, išplaukdami į nežinomas žemes, nežinodavo, kokius ten ras gyventojus, kuo jie verčiasi, kuo ir kaip maitinasi. Grįždami jie parveždavo augalų ir gyvulių pavyzdžių. Kai kada pasigaudavo ir žmonių. Parvežtųjų augalų tarpe pasitaikydavo ir labai naudingų, ir nematytai kenksmingų. Pavyzdžiui, iš Amerikos į Europą nukeliavo bulvės, be kurių mūsų gyvenimas būtų stačiai neįmanomas. Bet iš Amerikos po visą pasaulį paplito ir tabakas, ir kai kurie kiti narkotikai, nuodijantys šimtus milijonų žmonių.

Tokių didelių netikėtumų laukti iš Mėnulio netenka. Ir tai, dėl viso ko, kosmonautai neišvengia karantino, kad neatgabentų ko nors blogo. Ogero jie tikrai atgabena: tai naujų žinių apie kitus pasaulius, tai naujų duomenų tolesnei mokslo pažangai.

L. Ž.

Pavardžių žodynas Tarybų Lietuvai

Nuo Abadausko iki Žvirgzdino

Abadausku prasidės, Žvirgzdinu baigsis didelis pavardžių žodynas, kurį pradėjo sudarinėti Lietuvos Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Toponimikos grupė. Į jį bus sudėta apie 50 tūkstančių skirtingų pavardžių. Kiekvienas lietuvis, pažvelgęs į būsimąjį žodyną, ras savo pavardę. Toji pavardė bus sukirčiuota, nurodyta, kiek apytiksliai Lietuvoje ta pavardė yra šeimų, kur toji pavardė paplitusi ir kiek tos pavardės šeimų yra atskirose apylinkėse.

Lietuva bus suskirstyta beveik į tris šimtus punktų, kurių centrai bus žinomesnės gyvenvietės. Skaitytojas, atsivertęs, sakysim, pavardę Abartis, sužinos, kad Lietuvoje yra apie 15 šios pavardės šeimų ir kad ši pavardė sutinkama šiaurvakariniame Lietuvos kampe (apie Klaipėdą, Plungę, Alsėdžius, Salantus). Be to, paaiškės, kiek šios pavardės šeimų yra Alsėdžių, Gargždų, Klaipėdos, Platelių, Plungės ir Salantų apylinkėse. (Daugiau pavardė Abartis niekur Lietuvoje nepasitaiko).

Žodyne sudarytojai paaiškins, kad pavardė Abartis yra nelietuviška, atėjusi tiesiog arba per lenkus iš vokiečių pavardės Abert, Obert, iš kurių gali būti kildinama lietuviškoji Abartis, savo ruožtu yra sutrumpėjusios iš seno vokiško asmenvardžio Adubert, Audoberht.

Prie slaviškos pavardės žodyne bus nurodyta, iš kokios slaviškos pavardės lietuvių pavardė atsirado.

Iš anksto galima pasakyti, kad nelietuviškų pavardžių tarpe slaviškų, per slavus atėjusių arba išriedėjusių iš krikščioniškų vardų, kurie taip pat daugelis atėjo per slavus, bus daugiausia — apie du trečdalius visų mūsų pavardžių.

Juk net tokios mūsų ausiai iš mažens įprastos ir, rodosi, savos pavardės kaip Šimkus, Bložė, Jonikas, Simonavičius, Macijauskas, Jablonskis yra slaviškos arba per slavų kalbas pas mus atėjusios. Taip pavardės Šimkus bei Simonavičius su visa savo

plačia gimine (Šimaitis — Simaitis, Šimalis — Simalis, Šimaliūnas — Simaliūnas, Šimanauskas — Simanauskas, Šimanas — Simanas, Šimas — Simas, Šimašius — Simačius, Šimaška — Simaška, Šimaškevičius — Simaškevičius, Šimauskas — Simauskas, Šimavičius — Simkaitis, Šimukaitis — Simukaitis, Šimulis — Simulis ir kt.) yra kilusios iš krikščioniško (hebrajiško) vardo Simon, Simeon, kuris į Lietuvąėjo daugiausia per slavų kalbas (palyginkime baltarusių Simon, Šimon). Bložė, Blažys ir panašios lietuvių pavardės išriedėjo iš slaviškų pavardžių, kurios siejamos su blago, bologo "gėris". Jonikas yra per slavus atėjęs biblijinis vardas Johanan, ir pan.

Daugelis mūsų pavardžių yra savos lietuviškos. Jų tarpe yra nemaža dalis labai senų, kilusių iš dvikamienių lietuviškųjų vardų. Tai tokios pavardės kaip Buivydas, Butautas, Daugirdas, Daukantas, Eigminas, Mintautas, Skirmantas, Tautvydas, Vytautas, Žadvydas ir daug kitų. Vienos jų jau baigia nykti (belikusi tik viena kita šeima, pavyzdžiui, Bartminas, Beistaras, Bykantas, Binginas, Būdvilas, Burgailas, Burkantas), o kitos dar labai gajos: Bytautas — apie 110 šeimų, Bluivydas — apie 260, Daugintis — apie 50, Daubartas — apie 30 ir t. t.

Senos lietuviškos pavardės yra ir kai kurios gyvūninės bei augalinės, kaip antai Briedis, Lapė, Tauras, Vilkas, Ažuolas, Putinas, Skroblas, Uosis ir kt.

Vienos jauniausių yra pravardinės pavardės. Jos atsirado baigiantis pavardžių formavimuisi, t. y. daugiausia XVII ir XVIII amžiuose. Tuo laiku, įsigalint griežtesnei gyventojų registracijai, pasų sistemai, žmonėms, dar neturėjusiems pastovios oficialios pavardės, raštininkai pavardėmis dažnai įrašydavo pravardes.

Pravardžių, kaip žinoma, yra įvairiausių, jų tarpe ir ne visai savininkui malonių. Daugiausia iš jų atsiradusios gyvuoja pavardės Dešrius, Bepirštis, Ilgavyžis, Juodkojis, Juodsnukis, Peštukas, Puskepalis ir t. t.

Vienos pavardės, kaip minėta, yra retos — jas turi tik kelios ar net viena šeima. Tokių yra ne tik lietuviškų, bet ir svetimos kilmės, pavyzdžiui: Abakanauskis, Abaronas,

Abedurnis (iš vokiečių Hagendorn), Abelkus, Abentas, Acas, Adačkus, Adukavičius. Kitos pavardės yra be galo dažnos, išplitusios po visą Lietuvą.

Pagal dažnumą pirmą vietą užima Kazlauskas — iš viso apie 1300 šeimų! Ne ką teatsilieka ir Petrauskas — virš 1200 šeimų, Stankevičius — virš 1,000 šeimų. Kitų yra mažiau: apie 850 Paulauskų, apie 760 Urbonų, apie 700 Navickų ir Baranauskų; daugiau kaip po 600 Urbonavičių, Žilinskų, Sakalauskų, Savickų, Šimkų ir kt. Šeimų pavarde Adomaitis, Ivanauskas, Mikalauskas ir kt. yra daugiau kaip po 500.

Visos šios pavardės yra nelietuviškos (slaviškos arba per slavus atėjusios). Iš lietuviškų pavardžių bene dažniausia yra Balčiūnas — beveik 900 šeimų. Populiarių lietuviškų pavardžių yra ir daugiau: Kairys ir Žemaitis — apie 550 šeimų, Bernotas — apie 400, Kubilius — apie 360, Budrys, Miškinis, Šukys — apie 300 ir t. t.

Visus šiuos ir daugelį kitų dalykų skaitytojas ras pradėtame rengti žodyne. Tai bus didelis kolektyvinis darbas, kurio laukia ne tik baltų ir slavų kalbų tyrinėtojai, bet ir visi indoeuropeistai. Jis bus naudingas ir praktikos reikalams: jame atliktas nemažas pavardžių normavimo darbas padės spaudos, archyvų, metrikacijos biurų darbuotojams ir atskiriems piliečiams tikslinti savo pavardes, taisyklingai jas užrašyti. Be to, juk kiekvienam įdomu žinoti, iš kur atsirado jo pavardė!

EDIT SÉDERGRAN
Svedija

tu ieškojai gėlės

*Tu ieškojai gėlės,
bet vaisių radai.
Tu ieškojai šaltinio,
bet jūrą radai.
Tu moters ieškojai,
bet sielą radai —
ir tu nusivylęs.*

Išvertė VYT. KARALIUS

"JUODASIS ISTORIJOS LAPAS"

Apie JAV ir Meksikos 1846 - 1848 metų karą

1962 metais Jungtinių Amerikos Valstijų Teisingumo sekretorius Robert Kennedy lankėsi Indonezijoje ir ten kalbėdamas pasakė, kad mūsų 1846-1848 metų karas prieš Meksiką yra "juodas istorijos lapas". Pietinių valstijų turčiai pakėlė triukšmą, girdi, Kennedy apšmeižė mūsų šalį. Vėliau R. Kennedy per televiziją jiems atsakė: "Kai kas iš Texas valstijos gali su manimi nesutikti, bet Jungtinių Valstijų karas prieš Meksiką buvo nepateisinamas. Aš nematau, kad mes galime didžiuotis karu, kuris buvo vedamas plėsti vergiją".

KARO PRIEŽASTYS

Kokios buvo to karo priežastys ir pasekmės?

Pereito šimtmečio vidury Jungtinės Valstijos jau buvo gerai sustiprėjusios. Bet tai buvo dviejų sistemų valstybė. Pietinėse Valstijose viešpatavo negrų vergija, kurios pagalba medvilnės ir tabako auginimas buvo labai pelningas užsiėmimas. O tuo laiku šiaurinių valstijose smarkiai augo pramonė ir kilo pramoniniai centrai. Fabrikantams buvo reikalingos "laisvos rankos". Kongrese tarp pietinių valstijų ir šiaurinių valstijų atstovų užvirė aštri kova. Vyriausias nesutikimo klausimas buvo negrų vergija.

1946 m. Jungtinių Valstijų prezidentu buvo pietietis James K. Polk, vergijos šalininkas, gimęs North Carolina valstijoje. Jau 1820 m. pietiečiai turčiai pradėjo kraustyti į Meksikos provinciją Texas ir ten steigti medvilnės ir tabako plantacijas. Iš karto Meksika tam nesipriešino. Bet 1835 metais, gaudami pagalbos iš Jungtinių Valstijų, jie sukilo prieš Meksikos valdžią, ją nugalėjo ir pareikalavo visą Texas provinciją įjungti į Jungtinių Valstijų teritoriją. Dar daugiau: vėliau, įsigalėję Texas provincijoje, jie pareikalavo, kad

milžiniški plotai nuo Meksikos įlankos iki North Platte upės būtų taip pat prijungti prie Jungtinių Valstijų.

Tarp Jungtinių Valstijų ir Meksikos prasidėjo ginčai. Prezidentas Polk tuoj pasiuntė į Texas provinciją pietiečių šalininką generolą Tylor, kuris Rio Grande upės srityje išprovokavo susirėmimą su meksikiečių sargyba. Susirėmime žuvo ir keli amerikiečiai. Prezidentas Polk kreipėsi į Kongresą reikalaudamas paskelbti Meksikai karą, girdi, "mūsų teritorijoje meksikiečiai praliejo mūsų kareivių kraują". Ir karas buvo paskelbtas.

Jungtinės Valstijos jau turėjo gerai išlavintas ir ginkluotas karo jėgas. Tuo tarpu Meksika, kuri tik po sunkių kovų 1821 metais buvo iš Ispanijos iškovojusi nepriklausomybę, dar beveik neturėjo reguliarinės armijos. Jos kareiviai buvo prastai ginkluoti. Ir, kaip istorikas W. F. Grady savo veikale "A History of the United States" rašo, kad nors meksikiečiai drąsiai kovojo, bet visur buvo nugalėti. Per dvejus metus Jungtinės Valstijos tame kare užmuštais ir sužeistais neteko tik 5,885 žmonių.

KARO REZULTATAI

Istorikas Grady nurodo, kad šis karas buvo vedamas už vergijos plėtimą, vergų savininkų naudai.

Meksika, pralaimėjusi karą, atsisakė milžiniškų savo teritorijos plotų, viso apie milijoną kvadratinų mylių. Kaip žinia, tuose plotuose buvo suorganizuotos šios valstijos: Texas, Colorado, Utah, Nevada, Arizona, New Mexico ir California.

Dar karui tebeinant, Jungtinių Valstijų Kongrese tarp pietinių ir šiaurinių valstijų atstovų kilo aštrūs ginčai. Šiauriečiai žinojo, kad pietiečiai (vergų savininkai), nuo šių naujų valstijų turėdami atstovais vergijos šalininkus, labai sutvirtės Kongrese ir stengsis

žūt-būt palaikyti vergijoje negrus, kurių buvo apie 4, 000, 000.

Besivystant kovai, 1861 metų pradžioje pietiečiai sušaukė savo valstijų atstovų suvažiavimą ir nutarė nuo Jungtinių Valstijų atskirti. Pó to jų kariniai daliniai pradėjo karo veiksmus prieš federalinę armiją. Prasadėjo Civilinis karas.

1863 m. sausio 1 dieną prezidentas Lincolnas paskelbė negrų vergijos panaikinimą. Tas žymiai sutvirtino šiauriečių jėgas, nes greitu laiku į jų armiją ir laivyną įstojo arti 200, 000 buvusių vergų. Kaip žinia, po ilgų ir sunkių kovų, kurios tęsėsi apie ketverius metus, federalinės valdžios jėgos laimėjo.

VALSTIEČIO SŪNUS

DOVANA

Javuos griežlės brūžuoja piūklas.
O mėnesienos sidabru.
Lyg vasaros nakties stebuklas,
Nušvito
eilės jovarų.

Už jovarų, kur ilsis paukščiai
Lengvu trumpos nakties miegu,
Namai, namai devyniaaukščiai,
Antenos
ant lėkštų stogų...

Neris — lyg mėlynas ekranas,
Susėmęs daug nakties deglų.
Pas tiltą ryto laukia kranas,
Kaip gervė
ištiestu kaklu.

Ir aš per skambų miestą savo,
Per mėnesieną praeinu.
Širdy daina man subangavo
Nešu ją
Vilniui dovanų

ANTANAS VENCLOVA

V. BLINKEVIČIUS

Einu pažįstamu taku

Einu pažįstamu taku.
Kadais čia buvo dvaras.
Gyveno ponias išdidi
Ir jos šunytis geras.
Puikiau ponitė už tarnus
Šunelį tą maitino.
Net, sako, duodavo pietums
Jam užsieninio vyno.
Kaip ir ponitė, jos šuva
Pavargėlių nemėgo.
Menu, kaip elgetai senam
Sudrąskė jis sermėgą.

Kad ypatingas buvo šuo,
Senelis nežinojo
Ir besigindamas lazda
Per šoną jam užtvojo.
Už tai įsakė ponias tuoj
Šį driskį išvaryti.
Ir viso dvaro šunimis
Jį liepė užpiudyti.

...Einu pažįstamu taku.
Tenai, kur dvaras buvo,
Po liepom krykščia per dienas
Dabar vaikučiai guvūs.

Aplinkui saulėti laukai,
Toks žydras upės mėlis.
Tik kartais toji praeitis
Dar slenka lyg šešėlis.

PALIKSIU

Paliksiu aš viską Tau, bendrakeleivi,
Tu toks pat praeivis, kaip ir aš buvau,
Tęsk savo kelionę vieškeliu plačiuoju,
Nenuklįsk į pelkes takeliu siauru.

Regi, žiburėlis toli, toli švyti, —
Tai žmonijos laimė švyti tolumoje,
Ją pasiekti gali kiekvienas keleivis,
Kuris nenuklysta miško tankumoje.

Paliksiu Tau viską, visą gamtos grožį,
Nieko nepaimsiu, baigdama keliaut,
Paliksiu ir meilę Lietuvai — Tėvynei,
Kurį išnešiojau širdies gilumoje.

R. ŽAKAVIČIENĖ

DR. A. PETRIKA

ŠIAURĖS AMERIKOS SACHARA

Pietinėje Kalifornijos dalyje, prie pat Nevados valst., guli didžiausia Amerikos Jungtinių Valstijų dykuma, vadinama — "Death Valley" (Mirties Slėnys). Tai Šiaurės Amerikos "Sachara", kadaise buvusio druskinio ežero lova, žemiausia ir sausiausia mūsų krašto vieta. Lietaus ir drėgmės čia maža; jei kiek palyja, tai tik rudenį ir pavasarį. Lietų nešančius debesis iš vakarų pusės (nuo Pacifiko) sulaiko aukšta Panaminto kalnų grandinė. Dėl drėgmės bei rasos stokos, ten dažnai siaučia vėjo nešamo smėlio pusnys.

Mirties Slėnio dugnas siekia 282 pėdas žemiau jūros lygio, o netoliese esąs aukščiausias kalnas, vadinamas Teleskopu, yra 11,049 pėdų aukščio. Tai didelis kontrastas! Aplink Slėnį stūkso vulkaninės kilmės pliki kalnai, susidarę iš žėruojančių uolienų.

Šis Slėnys atsirado geologinio žemės formavimosi amžiais kaip depresija, žemės paviršiui įdubus, o šalimais esančios žemės sluoksniui iškilus — (kalnai). Tai žemiausia vieta ne tik JAV-se, bet ir visame Vakarų Pusrutulyje. Vieta pavadinta Mirties Slėniu dėl to, kad 1849 m., ir vėliau, ten žuvo nemažas skaičius aukso ieškotojų bei geologų.

Mirties Slėnys, užimaš 2,980 kvadratinį mylių (1,900,000 akrų) žemės plotą, yra šalies nacionalinis parkas-draustinis, kurį kovo ir balandžio mėnesiais, kai kalnų šlaituose sužaliuoja ir pražysta laukinės gėlės, — aplanko suvirš 200,000 turistų.

Žymesniausias vietas dabar galima lengvai pasiekti esantais keliais (apie 137 angl. mylios į vakarus nuo Las Vegas, Nev.).

Poilsiu bei nakvynei yra viešbučių, motelių, kotežų, paplūdimių, golfo bei teniso aikštelių ir kitų patogumų.

Gyvenimas brangokas, nes sunku maisto produktus pristatyti. Žaidžiantieji golfą, turi smarkiau lazda kirsti, nes tirštesniu oru sviedinėlis sunkiau skrieja ir greičiau krinta.

Nuo kalnų vaizdai labai gražūs. Ypač įspūdingas reginys iš oro, į Las Vegas, skrendant iš San Francisco, ar Los Angeles.

Kas mėgsta "saulėtą klimatą", tam turėtų patikti karštos vasaros, kai termometras (F) rodo 125 laipsnius plus (Kolorado Kanjono Dykumose vasaros temperatūra iškyla iki 135 laipsnių). Žiemos ten, ypačiai naktys, gana šaltos, vėjuotos ir sniegingos. Praeito pavasario potvyniai, kai kalnuose ūmai ištirpo sniegas, Slėnio centre pasidarė dvidešimties mylių ilgumo ežeras, patvinę upeliai išplėvė apie 80 mylių asfaltuotų kelių.

Menama, jog Mirties Slėnys "gimė" prieš kokius du bilijonus — milijardus (bilijonas — 1,000 milijonų) metų. (O Biblija — "Šventasis raštas", kurioje yra "tikras dievo žodis", teigia, jog žemės amžius tėra tik apie 6,000 metų. Apgavikai ir melagiai!).

KAI KAS LAIMĖJO

Kai kam pavasarį patvinusių upelių pakraščiuose pavykdavo rasti aukso kruopelių; tūli prospektoriai net praturtėjo, bet jų buvo nedaug! (Ten iškasama aukso ir šiuo metu, tik kasa jau ne mėgėjai kastuvėliais ir skardinėlėmis, bet kalnuose įruoštais gariniais kastuvais, buldozeriais bei didžiuliais grąžtais. Aukso kasimas dabar — didelis biznis! Be aukso ten randama sidabro, vario, cino, švino ir kitų metalų bei mineralų.

Tačiau daugiausia naudos gauta, kai 1861 m., netoli Furnace Creek, atrasta didžiuliai borakso žaliavos (kolemanito) klodai. Tuomet ten išdygo tikri fabrikai, kuriuose kolemanitas buvo tirpinamas bei gryninamas ir tyras boraksas, mulų traukiamais vežimais, vežamas 165 mylias į Mojave geležinkelio stotį. Tai buvo didžiausias borakso šaltinis visame Amerikos kontinente. Daugelyje pramonės šakų, ypačiai plieno dirbtuvėse bei liejyklose (kaip "flux") muilo pramonėje ir kitur, boraksas yra nepamainomas mineralas. Jis gabenamas net į Europą ir kitas šalis. Dabar boraksą ten kasa didžiulėm mašinom, veža sunkvežimiais bei traukiniais. Pirmųjų borakso dirbtuvių tik apleisti griuvėsiai testūkso.

SKAUDUS IŠBANDYMAS

Mirties Slėnį "atrado", savo nelaimėi, 1849 m. lobiu susigundę pionieriai, kurie traukė į vakarus, kai ką tik atimtoje iš Meksikos, Kalifornijoje, buvo rasta aukso. Tūkstančiai rytiečių, susižavėję geltonojo metalo blizgesiu, paliko namus bei šeimas ir organizavo ekspedicijas. Kiti su savim ėmėsi

ir žmonas. Krovė į vežimus paltis bekono, rūkytų lašinių, jaučių, kiaulių, veršių bei avių šlaunis; maišus miltų, grūdų, kruopų, bulvių, kukurūzų (kornų), pupelių (šebelbonų), duonos džiovinių, arbatos, kavos, cukraus, patalynės, šiltų rūbų, avalynės, virvių, kastuvų, kirvių, šakių, šautuvų, šaudmenų ir kitų būtiniausių reikmenų. Kiti varėsi net galvijų bandas. Specialiai paruoštus vežimus dengė neperlyjamu brezentu, šonuose pririšo statines vandens ir pajungę stiprius jaučius — traukė laimės ieškoti! Mat, jaučiai patvaresni gyvuliai negu arkliai ar mulai, ilgiau gali išbūti be vandens ar maisto, nors ir netaip spartūs. Jie važiavo vežimais, jojo raiti ir ėjo pėsti. O daugiau pinigingi, — plaukė iš New Yorko į San Franciską laivais (aplank Pietų Amerikos kontinentą, nes Panamos kanalas dar nebuvo iškastas).

Dauguma jų buvo geri medžiotojai: mokėjo miške orientuotis ir galėjo taikliai šaudyti. O žvėrių ir paukščių, didelių ir mažų, tuomet buvo pilni laukai ir miškai. Tad keliaudami jie galėjo savo maisto sandėlį padidinti. Tačiau jų dietoje nebuvo vitaminų turinčių vaisių ar daržovių. Jie mito daugiausia duona ir

mėsa. Nuo to juos užpuolė ligos: skorbutas (scurvy), cinga, rachitas, artritas ir kitos. Plito raupai, tymai, malarija, drugys, cholera, plaučių uždegimas, apendicitas ir kitos ligos. Tūkstančiai jų žuvo aukso nepamatę. Kai kada juos masiškai užpuldavo nedraugingi indėnai. kuriuos baltieji buvo iš jų žemės išvarę.

Dalis entuziastų laimingai persirito per Šiaurės Amerikos kontinentą ir pasiekė "eldorado", tačiau tokių laimingųjų buvo nedaug. Kai kas, trumpesne kelione susigundę, bandė eiti per Mirties Slėnį. Vieną tokią ekspediciją aprašė pionierius W. L. Manly savo knygoje "Death Valley in '49". Jis, kaip jaunas ir stiprus vyras, 1849 metų pradžioje paliko savo tėviškę Mineral Point, Wisconsin, prisidėjo prie vieno tokio karavano kaip skautas — žvalgas ir patraukė į Vakarus. Pasiekę Mirties Slėnį tų metų lapkričio 4 d., jie turėjo sustoti: kalnai buvo statūs, nei vandens, nei žolės, vieni smėlynai. Išbadėję jaučiai negalėjo vežimų traukti, nusilpo ir žmonės. Medžioti nebuvo ko: nei žvėries, nei paukščio, tik barškuolės gyvatės, pelės bei žiurkės. Prie tokios "dietos" jie buvo nepratę (indėnai jos neneigė).

LEMTINGAS ŽINGSNIS

Nematydami jokių vilties pragiedrulių, karavanai išsiskirstė. Kai kurie pasirinko ilgesnį kelią, aplink minėtąją dykumą į Los Angeles. Kiti tikėjosi prasimušti pro kalnų užtvaras ir eiti tiesiu keliu. Manlyo abaze liko tik 11 vežimų, kuriuose buvo trys moteris ir keturi vaikai. Pavažiuoti — nė iš vienos! Tad autorius ir jo draugas J. Rogersas išėjo kelio ieškoti. Prieš išeisiant, jie susitarė: jeigu skautai per 15 dienų negrįš, tuomet jie bus laikomi žuvusiais ir dėl tolesnio kelio likusieji tarsis patys. Skautai grįžo tik po 26 dienų ir rado savo sankeleivius led gyvus, o jaučius vos ant kojų besilaikančius. Kai kurie jų bendražygiai jau buvo išvykę skirtingais keliais, kiti mirę.

Reikejo ieškoti išeities, tartis. Ir jie tarėsi visą naktį. Nutarė vežimus palikti, vykti pėsti skautų atrastu "keliu". Papjovė silpniausią jautį, pavalgė, o kas liko — išdžio-

vino ant degančio laužo ir pasiėmė maistui.

Kai galutinai susitvarkė, vasario mėn. (1850 m.) jie pajudėjo! Prieš juos buvo aukšti kalnai, statūs skardžiai ir siauri gilūs grioviai bei kanjonai, kur žmogus vos galėjo prasisprausti, o jaučiui buvo dar sunkiau. Tad paliko viską, be ko tik buvo galima apsieiti. Kai kurie vyrai numetė net gerus šautuvus. Paėmė tik reikalingiausius drabužius, antklodes, maistą. Viską sukrovė jaučiams ant nugarų, susodino ten moteris bei vaikus, ir išvyko į nežinomą kelionę! Kai maisto pritrūkdavo, skerdė nusilpusius jaučius ir pavalgė —ėjo toliau. Kai moterims įkyrėjo ant jaučio nugaros joti, ar norėjo palengvinti nusilpusiems gyvuliams naštą, jos ėjo pėsčios, vaikus vyrai nešė ant pečių. Vandens problema buvo didelė: ežeruose, prėduose, upečiuose bei šaltiniuose vanduo buvo sūrus arba kartus, pilnas ištirpusių druskų-mineralų. Geriamo vandens retai kur buvo. Kartais tekdavo išbūti po 2 ar 3 dienas be lašo vandens. Jaučiai vos paėjo.

Kai po dviejų mėnesių tokios kelionės jie pasiekė ispanų apgyventą kaimelį (nepertoli nuo Los Angeles) jų "kaimenėje" buvo likę tik 3 jaučiai. O iki San Francisco buvo 500 mylių, gi iš ten iki aukso kasyklų — dar 150. čia buvo vandens ir žolės. Sausoji dykuma nugalėta! Sugaišta keturi mėnesiai. Jau antri metai kai jie keliavo į "pažadėtąją žemę", kurion buvo "daug pašauktų, bet maža išrinktų". Tai buvo 1850 m. kovo 7 diena.

MOTERŲ VARGAI

Sunkiausia buvo prie tokių sunkių sąlygų nepratusioms moterims. Suplyšo jų suknelės, sudilo bateliai. Teko daryti iš šviežios jaučio odos sandalus-nagines. Lipant akmenuotu taku į kalną, odiniai sandalai greitai pradyla, tenka žengti basa koja, o koja kruvina! Nudilo net jaučių kanopos, jie negalėjo paeiti. Teko ir jiems kojas apauti odiniais "sandalais". Eidami jie pekelėse dažnokai rasdavo mirusių žmonių ar kritusių gyvulių lavonus; kiti buvo net neužkasti.

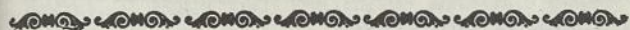
Knygos autorius vienu tarpu buvo taip ištroškęs bei išalkęs, kad radęs kieno tai nušautą lapę, kurios viena šlaunis jau buvo išpiauta, pats nusilupęs išsipiovė kitą šlaunį ir

eidamas ją žalią skaniai suvalgė. Duonos ir vandens seniai buvo ragavęs. O be vandens džiovintos jautienos, kaip sausos pinties, negalima praryti...

Visi keliautojai gailėjosi palikę jaukius namus, kur buvo maisto ir vandens. Tačiau noras pralobti nustelbė jų protą!

Mirties Slėnį labai išgarsino pernai padarytas populiarus filmas, pavadintas "Zabris-kie Point". Jį susuko italų kinematografijos direktorius Michelangelas Antoninis. Zabris-kie Point vadinamas gražus kalbamojo Slėnio kalnas, kurio smėlėtame šlaite ir buvo gaminamas tas filmas.

Christian Brevoort Zabris-kie buvo kalnų inžinierius, kuris tose dykumose dirbo ir darė geologinius tyrinėjimus.

Truputis iš istorijos

Kaip kūrėsi ALDLD

Lietuvių Literatūros Draugijos pirmoji kuopa susiorganizavo 1915 metų pabaigoje Brooklyne. Čia sudarytas ir Centro Komite-tas.

Kaip kiekvienos organizacijos, taip ir L. L. Draugijos darbo pradžia buvo sunki. Tuo laiku gyvenau Philadelphijoje. Nutarėme ir mes suorganizuoti L. L. Draugijos kuopą. Suorganizavome miesto centre. Jai buvo duotas 10-tas numeris. Susirašė, rodos, apie 50 narių. Bet Lietuvių Socialistų Sąjungos vien centrinė kuopa turėjo 150 narių. Rytinėje, vakarinėje ir pietinėje miesto dalyse gyvavo kitos keturios kuopos. Jos visos plačiai veikė, rengdamos prakalbas, paskaitas, pik-nikus, balius ir kitokius parengimus. Lietu-vių Literatūros Draugijos (kuri tada vadinosi Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija — LDLD) kuopa buvo lyg ir pamiršta.

Bet situacija griežtai pasikeitė 1919 me-tais. Kaip žinia, tais metais Amerikos kai-rieji socialistai suorganizavo Amerikos Komunistų Partiją, į kurią įstojo ir LSS. Jos

kuopos milžiniškoje daugumoje persiorganiza-vo į Lietuvių Komunistų Sąjungą. Bet pabai-goje metų šalyje pradėjo siausti taip vadinama "Palmerio reakcija". Valdžia užpuolė ir suareštavo tūkstančius Komunistų Partijos ir kitų organizacijų narių.

Buvusioje socialistų kuopoje, kuriai aš priklausiau, narių nebeliko nė 10. Politinis veikimas pasidarė beveik neįmanomas. Mes gi norėjome kaip ką veikti nors kultūros sri-tyje: ruošti prakalbas, paskaitas, teatrinius vaidinimus, koncertus.

Tuo metu ir gimė mintis veikti per Lietu-vių Literatūros Draugijos kuopas. Tuojau vi-sose penkiose miesto dalyse susiorganizavo kuopos, į kurias stoji visi pažangūs lietuviai. Prasidėjo veikimas. Lietuviškieji mūsų prie-šai irgi, žinoma, nesnaudė. Mūsų LLD kuo-pas apšaukė "komunistų kuopomis" ir skundė policijai.

LLD kuopos organizavosi ir kituose mies-tuose. Sėkmingesniai veikimui sumanėme įkurti apskritį. Sušaukėme suvažiavimą. Delegatus atsiuntė Philadelphijos, Chesterio, Baltimorės, Readingo, Eastono, Bethleho, Camdeno, Burlingtono ir kitų miestų kuopos.

Taip gimė LLD 6-oji apskritis. Man buvo garbė užimti jos susisiekimų sekretoriaus vietą, kurioje išbuvau iki 1930 metų, kol at-vykau į Brooklyną.

Manau, kad daugiausia LLD kuopų susior-ganizavo 1920–1921 metais.

Reikia žinoti, kad kada LLD susiorganiza-vo, ji buvo organizaciniai surišta su LSS. Tuo pasinaudojo "grigaitiniai socialistai" ir pradėjo kenkti mūsų Draugijai. Jiems labai padėjo tas faktas, kad jų žmogus buvo Drau-gijos Centro Komiteto išdininkas. Jis užgro-bė Draugijos apie \$2,000 išdą. Prasidėjo tą-symasis po teismus. Aišku, jog tas daug pa-kenkė Draugijos veiklai...

1921 metų birželio mėnesį Brooklyne įvy-ko antrasis LLD suvažiavimas, kuriame buvo atstovaujama apie 3,000 narių. Šis suvažia-vimas nutarė pakeisti Draugijos pavadinimą iš LDLD į ALDLD (Amerikos Lietuvių Dar-bininkų Literatūros Draugiją). Nuo tada pra-sidėjo normalus Draugijos gyvavimas ir pla-čiausia veikla.

D. M. ŠOLOMSKAS

V. BALTRĖNAS

Laimingos lietuvių liaudies ateities laidas

(Pabaiga iš 1-mo numerio)

MOKSLO SUKLESTĖJIMAS

Mąstančiam žmogui šiandieninės Lietuvos būklę galėtų nusakyti, pavyzdžiui, kad ir jos mokslo lygis. Mokslinio tyrimo darbus buvo galima išplėsti, tik paruošus aukštos kvalifikacijos mokslinius kadrus, sukūrus pajėgius, gerai aprūpintus Mokslų Akademijos institutus. Taip ir buvo padaryta. Juk ne veltui į pasaulinę areną išėjo tokios Tarybų Lietuvos mokslo sritys, kaip elektrochemija, teorinė spektroskopija, puslaidininkių bei šiluminė fizika, matematika ir kitos. Juk ne veltui garsūs pasaulio mokslininkai domisi Tarybų Lietuvos medikų darbais, istorikų ir filologų leidiniais. Ne veltui į Vilniuje rengiamus tarptautinius simpoziumus savo mokslo vyrus atsiunčia didžiausios pasaulio valstybės.

Ar būtų taip, jei Lietuva nebūtų pasukusi socializmo keliu, jei kasdien nejaustų savitarpinės kitų tarybinių tautų paramos? Ar šiandien ji galėtų įnešti tokį gražų indėlį į kitų tautų, pagaliau ir į pasaulinį mokslo lobyną? Ne, negalėtų. Tai puikiai visi prisimename iš ankstesnių laikų, iš prieškarinio dvidešimtmečio. Jei kas buvo padaryta, tai padaryta visų pirma vieno kito entuziasto pasišventimu, o ne specialiai šiam reikalui valstybiniu mastu sukurtomis sąlygomis. Todėl, suprantama, ir rezultatai buvo gana kuklūs, todėl, norint ką nors daryti, teko žvalgytis į kitus.

Būdingas pavyzdys galėtų būti, sakysim, anuometinė melioracijos mokslo ir melioravimo darbų padėtis Lietuvoje. Stigo specialistų

netgi patiems būtiniausiems kultūrtechnikos darbams! Tai ką bekalbėti apie mokslo tiriamąjį darbą?!

Apskaičiavimų normas, lenteles, kultūrtechnikos darbų būdus Lietuvos melioratoriai skolinosi iš kitų kraštų.

Technikos taip pat jokios nebuvo. 1939 m. Lietuva iš Vokietijos pirkė du pirmuosius ekskavatorius... Rankiniu būdu gerų geriausiaisiais metais būdavo nudrenuojama 2000 hektarų. Visiškai pagrįstai 1938 metais Lietuvos melioratoriai teigė, kad šių darbų Lietuva neįveiks nė per šimtą metų. O dabar? Dabar, kai mokslas ir technika melioratoriams atėjo į pagalbą, kasmet nusausinama gerokai daugiau kaip po milijoną hektarų. Vadinasi, per keliolika metų, Lietuva bus baigta melioruoti. Štai jums ir šimtmečiai... Nebereikia šimtmečių, nebereikia tų nežmoniškų rankinio darbo pastangų.

Panašių pavyzdžių galima pateikti daugybę ir iš visų kitų didesnių ir mažesnių darbų. O juk visa tai ne šiaip sau darbai dėl darbų, dėl pasididžiavimo prieš kitus ar dėl pasigyrimo, — tai tvirčių tvirčiausiai susiję su kasdieniniu Lietuvos žmonių gyvenimu: ką padaro mokslas, ką padaro technika, to nebereikia daryti žmogui plikomomis rankomis ir savo paties išmanymu. Lieka ir jėgų, ir laiko kitiems dalykams: knygai, teatrui, turistinei kelionei, ir daug kam kitam, ko kadaise žmogui, rodos, nė į galvą neateidavo.

DVASINIAI ŽMOGAUS INTERESAI

Šiandien Lietuvos mieste ir kaime kalbame apie kultūrinių darbo žmogaus poreikių

būtinumą, apie miesto ir kaimo suartėjimą, supanašėjimą. Supanašėjimą ne kokio išskirtinio gyventojų sluoksniu pamatu, arba kokiu nors vienu išoriniu atžvilgiu.

Visų pirma turimas galvoje vidinis žmogaus pasaulis, jo turtingumas, dvasinių žmogaus interesų patenkinimas.

Materialinių gėrybių gamintojams — kuo didesnius dvasinius turtus. Tokį siekį yra užsibrėžusi dabartinė Lietuva, ir jai sekasi tai įgyvendinti. Kaime ir mieste formuojasi nauja, išsilavinusi, moderniška visuomenė, kuri vis plačiau naudojami sukauptais kultūros lobiais ir kuri pati padeda tuos lobius gausinti. Kūrėjas, gamintojas yra kartu ir vartotojas.

Tai, ką žmonės sukuria, jiems ir priklauso, visiems be išimčių. Nėra ponų, nėra tarnų. Pagarba iškiliam protui, pagarba darbščioms rankoms. Kur ir kada nesvajota apie tokią žmonių lygybę? Tačiau svajoti viena, o praktiškai įgyvendinti — visa kas kita. Lenino mokslas šiai svajonei padėjo realius pamatus, ir Lenino nurodytuju keliu pasukusios tautos tai įgyvendino.

SOCIALIZMAS IR TAUTŲ LYGYBĖ

Kur įmanoma žmonių, ten įmanoma ir tautų lygybė. Šį teiginį vėlgi labai gražiai iliustruoja socializmo stovykla, po viena vėliava subūrusi daugelį skirtingiausių tautų ir visoms suteikusi vienodai šviesią ateities perspektyvą. Toli neieškodami pavyzdžių, vėl imkime savo gimtąjį kraštą, Tarybų Lietuvą, vieną iš penkiolikos didelės Tarybų Sąjungos respublikų.

Iš čia pateikto vieno kito pavyzdžio, rodos, jau buvo galima susidaryti vaizdą, visų pirma, apie didelius ekonominius, ūkinius Tarybų Lietuvos laimėjimus. Jau minėjau, kad pasiekti juos Lietuvai padėjo ne kas kitas, o bendravimas, lygiateisis bendradarbiavimas su kitomis tarybinėmis tautomis!

Nėra pasaulyje tautos, kuri galėtų bent kiek rimčiau progresuoti, nebendraudama su kitomis tautomis, su kitomis valstybėmis. Bet tik socialistinis bendravimas, pagrįstas lenininiais savitarpio pagalbos ir lygiateisiškumo principais, duoda pačius didžiausius, vienu kitu skaičium anaiptol neišsemiamus, rezultatus.

Pagaliau svarbu ne vien šiuo požiūriu. Mūsų išeivijai, tur būt, ne mažiau, o gal netgi ir daugiau rūpi, ką socializmas, įsijungimas į tarybinių respublikų būrį atnešė lietuvių tautai, kaip visumai, kaip savitam nacionaliniam vienetui. Tai tuo labiau pabrėžtina, todėl, kad socializmo priešai neišsigilinusius žmones nuolatos gąsdina nutautinimu, savarankiškumo praradimu ir t. t. Jau ir iš tų pavyzdžių, kurie buvo anksčiau pateikti, nesunku surasti teisingą atsakymą. Bet šiuo atžvilgiu dar akivaizdesnis rodiklis — nacionalinė kultūra.

NACIONALINĖS KULTŪROS TURTINIMAS

Beje, čia reikėtų skirti dar du dalykus — nacionalinės kultūros turtinimą kitų nacionalinių kultūrų elementais ir savosios kultūros savarankišką augimą.

Dėl pirmojo nesiginčija netgi socializmo priešai. Visame pasaulyje tautos bendrauja, bendrauja kultūros ir, be abejo, kiekviena jų patiria kitos tautos poveikį, perima ne vieną naują reiškinį, o savą perduoda kitai.

Nuo senų senovės tai laikoma pažangiu dalyku, nes juk taip žmonijos ir kaupiasi, o tuo pačiu ir atskirų tautų patirtis ir dvasiniai turtai.

Juokinga, kai šį visuotinį reiškinį socializmo priešai stengiasi paversti baubu! Tai, kas visur ir visais laikais buvo laikoma gera, socialistiniuose kraštuose jiems — staiga pradeda nebepatikti!

Nuo seno tautos dalijasi geriausiais literatūros, dailės, muzikos kūriniais. Gera tai ar bloga? Žinoma, gera — atsakys kiekvienas. Bendraudamos lygiateisiškumo pagrindu, socialistinių valstybių tautos savo nacionaliniais kultūros lobiais dalijasi plačiau, intensyviau, be jokių socialinių ar tautinių barjerų, viena kitą praturtindamos. Savaiame suprantama, tam tikra dalimi ir labiau suartėdamos. Ir tas faktas socializmo kritikams labai nebepatinka! Dar daugiau — jie iš to daro visai priešingą išvadą. Girdi, skurdinama nacionalinė kultūra, skurdinami jos tautiniai turtai arba tiesiog atvirai pareiškiamas — girdi, nutautinama.

KAIP TAS APKURTĖLIS

Taip nuolat kartoja ir "veiksniai", visais varpais ir varpeliais mušdami apie Lietuvos, "rusinimo pavojų". Beje, jie labai primena varpininką, kuris, iš visų jėgų skambindamas kitiems, apkursta pats ir nieko nebegirdi?

Gyvenimas pateikia vis naujų, iškalbinę faktų apie lietuvių nacionalinės kultūros suklestėjimą Tarybų valdžios metais, leninės nacionalinės politikos dėka. Tie faktai įvairiausiais būdais vis gausesniu srautu paveikia ir Lietuvos išeiiviją, ne vieną mąstantį žmogų priversdami daug ką pergaltoti, pakeisti nuomonę... o minėtieji varpininkai tebeskambina savo... Jiems tinka netgi pigių pigiausias prasimanymas, pavyzdžiui, toks, kad Lietuvoje mokoma tik rusiškai...

Iš tikrųjų gi... Žvilgterėkime į statistikos leidinius. 1966-1967 mokslo metų duomenimis, Tarybų Lietuvoje buvo pusketvirto tūkstančio mokyklų, kuriose visi dalykai dėstomi lietuviškai; 200-se mokyklų — dėstoma lenkiškai, 113 mokyklų — rusiškai. Dar yra 117 bendrojo lavinimo mokyklų, kuriose pamokos dėstomos dviem kalbom — lietuvių ir rusų; lietuvių ir lenkų; rusų ir lenkų; be to, 26 mokyklose dėstoma trimis kalbomis — lietuvių, rusų ir lenkų. Buržuazijos valdomoje Lietuvoje besimokančių lietuviškai buvo mažesnis procentas, negu dabar!

Arba — kartais imama ir užmirštama, jog tuos lituanistikos mokslo darbus, kuriais gėrisi pasaulinio masto mokslininkai, dirba ne kas kitas, o tarybiniais metais, tarybinėse mokyklose išaugusioji naujoji inteligentų karta. Ir kad šiam reikalui sudarytos tokios materialinės bei moralinės sąlygos, apie kokias prieškariniai lituanistai nė nesvajotojo. Užtat dabar ir rezultatai kiti. Užtenka priminti tokius leidinius, kaip didysis Akademinis lietuvių kalbos žodynas, Daugiatomė lietuvių literatūros istorija, Lietuvių tautosakos, kultūros istorijos veikalai ir kt.

KNYGŲ LEIDYBA LIETUVOJE

O ar maža pasako knygų leidyba? Per pirmąjį Tarybų valdžios dvidešimtpenketmetį išleista daugiau 32 tūkstančių pavadinimų

knygų bendru 223,5 milijono egzempliorių tiražu. Ir tai sakoma, kad knygų dar maža, kad skaitytojų poreikiai nepilnai patenkinami. Ar įsivaizduojate, ką tai reiškia?

Prieš karą grožinės knygos būdavo spausdinamos kelių šimtų, ar daugiausia, kelių tūkstančių egzempliorių tiražu, ir tai atspausdintosios knygos užsigulėdavo. Dabar dešimt, penkiolika, dvidešimt tūkstančių egzempliorių — tirtpe ištirpsta! Be kit ko, prisimintina, jog tik Tarybų valdžios metais plačius skaitytojų sluoksnius pasiekė daugelis mūsų klasikų. Ar daug kas paprastų žmonių — darbininkų, valstiečių — kadaise turėjo progą skaityti Donelaitį ir Baranauską, Maironį ir Žemaitę, Krėvę ir Vienuolį?

Juozo-Vaižganto liudijimu, knygų spinta buvo retas baldas netgi inteligentų butuose! O ką bekalbėti apie mažaraštę valstietiją ar darbininkiją?!

LIETUVOS SKAITYTOJO IŠPRUSIMAS

Šiandien kiekvienam žmogui prieinama lietuvių klasika ir dabarties rašytojų kūriniai, taip pat daug pasaulinės literatūros šedevrų. Maža pasakyti — prieinama. Šiandieninis skaitytojas daug ko pats ieško, pageidauja, reikalauja! Leidyklos atsižvelgia, ieško pačių vertingiausių knygų, jas verčia iš daugelio svetimų kalbų, spausdina gausią dabarties rašytojų kūrybą.

Tarybų valdžios metais Lietuvos skaitytojo pasaulis iš tiesų pasidarė pasaulinio masto.

Lietuvių literatūra taip pat išėjo į pasaulinę areną — į daugelį kalbų verčiama klasika ir nūdieniai rašytojai.

Tie, kam dabartinė Lietuvos tvarka nepatinka, ir bando ieškoti priekabių: kodėl, girdi, verčiama ir į rusų kalbą?

Čia jau net nebeaišku, ko jie bijo — gal rusų sulietuvavimo? Juk kai knyga išleidžiama, sakysim, angliškai, ji randa kur kas gausesnį skaitytojų būrį. Tas pats, kai knyga išleidžiama rusų kalba, kuri taip pat yra viena didžiųjų pasaulio kalbų ir kuri Tarybų Sąjungoje yra bendradarbiavimo kalba. Šimtatūkstantiniai knygos tiražai reiškia, kad ji iškeliauja į platųjį pasaulį, tuo pačiu atnešdama šlovę savo kūrėjui ir jo tautai. Ar nuo to ma-

žėja Lietuvos lietuviškumas? Greičiau — atvirkščiai.

Knyga ir skaitytojas, o tarp jų — biblioteka. Naujojo gyvenimo atributu tenka laikyti ir asmenines žmonių bibliotekas ar bibliotekėles. Šiandien kažin ar beužtiktum šeimą be to baldo, kurį apdraudojo Vaižgantas! Bet tai anaip tol ne viskas. Asmeninė biblioteka daugumai žmonių vis dėlto savotiškas "hobby", o svarbiausias ir didžiausias knygos kelias į skaitytoją — per viešąsias bibliotekas. Tokių bibliotekų Tarybų Lietuvoje daugiau septyni tūkstančiai, o jau knygų — 40 milijonų!

GARBINGI SKAIČIAI

Šalia knygų — laikraščiai, kinas, radijas, televizija. Tai taip pat paplito tik pokario metais, tai taip pat sąlygojama bendro kultūros lygio.

Įdomumo dėlei, susipažinkime su Jungtinių Tautų rekomendacija ir palyginkime. Jung. Tautų Komisija švietimo, mokslo ir kultūros reikalams yra paskaičiavusi, kad, norint užtikrinti normalią informaciją gyventojams, kiekviename krašte būtina šimtui gyventojų turėti vidutiniškai 10 egzempliorių dienraščių, 5 radijo aparatus, 2 televizorius, 2 vietas kino teatre. Šį lygį norima visur pasiekti iki 1975 metų. Tarybų Lietuva tą lygį jau senokai pasiekusi. Jau dabar šimtui gyventojų vidutiniškai tenka 25 dienraščių egzemplioriai (visų laikraščių ir žurnalų — 144 egzemplioriai), 27 radijo aparatai ir 6 radijo taškai, 10 televizorių ir 9 vietos kino teatre.

Šiais informacijos kanalais į visus Lietuvos kampelius dideliu srautu plaukia ir meninė kūryba — literatūra, muzika, teatrų spektakliai, savi ir užsienio kino filmai. Tai paįvairina, papildo periferijos gyventojų laisvalaikio pramogas. Tai tarytum profesionaliojo meno priedas prie vietinio kultūrinio gyvenimo — prie meno saviveiklos, gastroliuojančių teatrų, muzikos kolektyvų, kilnojamyjų parodų. Tai savotiška miestų dovaną kaimui.

Neretai ir kaimas džiugina miestą. Į jubilieines dainų šventes į Vilnių suvažiuoja daugiau 30 tūkstančių meno saviveiklos entuziastų, didžioji jų pusė — iš kaimo vietovių.

Toks paskaičiavimas per daug buhalteriškas. Mat, tikrovėje miesto ir kaimo savi-veiklininkus sunkoka beatskirti. Na, o aukštųjų mokyklų ansambliai, chorai, orkestrai, įvairių įstaigų meno kolektyvai neretai lygiuojasi į profesionalus. Štai Vilniaus vyrų choras "Varpas" 1969 metais, Areco mieste, Italijoje, varžėsi su geriausiais daugelio valstybių choralais ir tapo polifoninės muzikos konkurso laureatu, tuo pačiu laiku plačiai populiarindamas lietuvių liaudies dainas. O dainų ir šokių ansamblių programose juk ištiesai girdima tautinė muzika, dainos, tėvų ir protėvių, senelių ir prosenelių mėgti ir matomi lietuviški šokiai.

AUKŠTAS ĮVERTINIMAS

Tarybų valdžios metais visa tai tapo didžiai vertinamu, profesionaliai atliekamu menu, žavinčiu visus, kur tik gastroliuoja Lietuvos saviveiklininkai. Pavyzdžiui, Austrijos, valstybės su turtingomis muzikinėmis tradicijomis, meno kritikai, susipažinę su gastroliuojančiu Kauno Politechnikos instituto studentų "Nemuno" ansambliu, taip pareiškė:

"... Pasiklausius, pasižiūrėjus — darosi truputį gaila, kad tai bus inžinieriai, o ne menininkai profesionalai. Austrijoje nėra aukštosios mokyklos, kuri turėtų tokį meninės saviveiklos kolektyvą".

Lietuvoje tokio gailėsčio niekam nekyla, nes kauniečiu "Nemuno" ansamblio meniškumas — ne išimtis, o priprastas, žinoma, labai malonus dalykas. Neseniai žymusis kalbininkas Pensylvanijos universiteto profesorius Antanas Salys, pabuvojęs Vilniaus universiteto studentų dainų ir šokių ansamblio koncerte, susižavėjęs pasakė:

"Tokio dalyko, kaip šis ansamblis mūsų didelis Pensylvanijos universitetas neturi. Vilniečių ansamblio koncertas paliko didžiausią įspūdį. Noriu specialiai pabrėžti, kad programa — perdėm lietuviška, ir tai labai malonu".

Tokių nuoširdžių, gražių vertinimo žodžių susilaukia ir kitų ansamblių dalyviai. Bet niekas nesijaudina dėl jų ateities, nes ateitis aiški.

Tautiniam menui, išraiškingajai, per šimtmečius kauptai liaudies kūrybai skiriami ir profesionalūs kolektyvai. Daugelyje kraštų plačiai žinomas Valstybinis dainų ir šokių ansamblis "Lietuva", Vilniaus konservatorijos kamerinis lietuvių liaudies instrumentų ansamblis "Sutartinė".

Pagaliau profesionalioji lietuvių muzika, pradedant nuo Čiurlionio, pilnu balsu suskambo taip pat tik pokario metais. Valstybinės Filharmonijos simfoninis orkestras, kamerinis orkestras, greta išpūdingiausių pasaulinės muzikos kūrinių, groja lietuviškąją klasiką, ją populiarina dviejų tarptautinių konkursų laureatas Valstybinis styginis kvartetas ir kiti meniniai kolektyvai.

Tarybų Lietuvos muzikinės kultūros lygį puikiai parodo ne tik jos meninių kolektyvų pasisekimas užsienyje, bet ir intensyvus koncertinis gyvenimas Lietuvoje.

Tradiciniais tapo kamerinės muzikos festivaliai, Čiurlionio vardo pianistų ir vargoninkų konkursai, žymiausių pasaulio muzikantų koncertai. Naujus laurus skina lietuviškos operos ir baletu artistai, pokario metais išaugę ir jau spėję išgarsėti solistai.

Ir kurią meno šaką beliestume, į kurią kūrybos sritį beapžvelgtume, rasime daug svarbių, šiai dienai ir ateičiai reikšmingų poslinkių.

Tarptautiniuose kino festivaliuose prizus laimi jaunų Tarybų Lietuvos kino studijos režisierių sukurti filmai ir jauni, Tarybų valdžios metais išaugę, aktoriai. Jaunų dailininkų kūriniai keliauja per tarptautines parodas, muzikų kūryba — per tarptautinius konkursus. Ir visa tai pažymėta nacionalinio savitumo ženklu, ir visa tai išpuoselėta tarybiniais metais.

Nacionaliniam menui ūgdyti skiriamos milžiniškos lėšos ir pati jautriausia globa, nacionaliniam menui populiarinti skiriamos geriausios, moderniausios salės Lietuvoje ir gausios gastrolės kituose kraštuose.

Ir skamba mūsų mažytės Lietuvos vardas, kaip niekada iki šiol dar nėra skambėjęs.

NEATMETA NIEKO, KAS GERO

Todėl ir senosios santvarkos gynėjų prasiimanymai apie mūsų gimtojo krašto nutauti-

nimą, nepagarbą praeičiai, apie kūrybinių jėgų užgniaužimą — subliūkšta kaip muilo burbuliukai. Juk Tarybų Lietuva, kurdama visiškai naują gyvenimą, turtingą, visais atžvilgiais klestintį ir todėl, kad Lietuva, kaip ir kitos tarybinės respublikos, nieko neatmeta, kas praeityje sukurta gero, vertingo, kad naujas tradicijas, naująją nacionalinę kūrybą ji grindžia šimtmečių patirtimi, kad ir praėjusieji dešimtmečiai nenubraukti atgalia ranka, o viskas kruopščiai surenkama, sukaupiama, kas gali būti naudinga dabar ir ateityje. Tai liečia ir buržuazijos valdymo metais sukurtuosius geriausius literatūros, muzikos, dailės kūrinius, tai liečia ir nuo seniausių laikų išlikusiuosius materialinės ir dvasinės lietuvių kultūros liudininkus.

Lygindami šiandieną su tais metais, mes kritikuojuome sistemą, bet aukštai vertiname naudingus atskirų žmonių darbus, pripažįstame, kad Lietuvos kultūroje tais metais sukurta ir daug vertingo, mums brangintino, kad pasiekta pažangos.

Statydama mūrinę Lietuvą, šiandieninė karta neužmiršta ir senosios liaudies architektūros. Įrengdami modernius pastatų interjerus, Tarybų Lietuvos menininkai sėkmingai naudojami liaudies kūrybos motyvais, amžių išlaikytomis tradicijomis.

Svečiai iš kitų tarybinių respublikų ir iš užsienio žavisi, sako, kad tai modernu ir labai savita, su ryškiu tautiniu koloritu, kad tai labai reikšminga, nes šiame technikos, standartizacijos amžiuje daugelyje kraštų dailė, architektūra, muzika atitrūksta nuo savo nacionalinių ištakų, supanašėja, susiniveliuoja.

Šiandieniniai, tarybinėse mokyklose išaugę kūrėjai stengiasi, kad taip neatsitiktų, jų pastangas remia, palaiko Komunistų partija ir vyriausybė, jų kūrybai teikiama materialinė parama ir sudaroma tinkama atmosfera.

Visų svarbiausia — nesitenkinama šia diena, planuojama žvelgti į ateitį. Naujas gyvenimo lygis, nauji žmonių poreikiai — sparčiai keičia Lietuvos veidą. Todėl rūpinamasi, kad kuo daugiau senos ir ne taip senos praeities eksponatų išliktų muziejuose, kad jie nedingtų be pėdsako, kaip jau daug kas yra dingę buržuazijos valdymo metais.

Tarybų Lietuvoje yra netoli keturiasdešimt muziejų. Kada tiek jų buvo Nemuno krašte, kada taip rūpintasi etnografinių kaimų, sodybų išsaugojimu, liaudies dailės kūrinių — metalo, medžio, skulptūrų, meniškų kryžių, koplytstulpių sukaupimu, užkonservavimu, kada tiek lėšų skirta architektūros ansambliams restauruoti?

Ne, taip niekada nebuvo ir negalėjo būti, nes tokiems dalykams reikalinga pajėgi krašto ekonomika ir aukštas kultūros lygis. Tik Tarybų valdžios metais atsirado sąlygos, apie kurias kadaise buvo galima tik pasvajoti.

VIENI DŽIAUGIASI, KITI PAVYDI

Tas visas dideles permainas, tas šviesias Lietuvos rytdienos perspektyvas, be abejo, yra pajutusi išeivija. Kaip į tai reaguojama čia jau priklauso nuo žmogaus, nuo jo požiūrio, galvosenos. Vieni džiaugiasi, kiti pavydi, dar kiti — su pagieža tebežvelgia Tarybų Lietuvos pusėn. Ir vis tai dėl to, kad jokiems "veiksniams", jokiems "vaduotojams" nebesiseka nuslėpti Tarybų Lietuvos laimėjimų. Kad ir kaip stengdamiesi juodinti šiandieninį tėvų žemės gyvenimą, jie yra priversti pripažinti, vieną po kito išskylančius vis naujus, progresą, laisvę, kūrybingumą, šviesią rytdieną, simbolizuojančiuosius faktus. Kuo daugiau užsienio lietuvių lanko tėvų žemę, tuo daugiau tų faktų kaupiasi išeivijoje.

Pamatyti Lietuvą savo akimis — visų geriausia. Kas dar joje nebūvojome — nukeliaukime, pasižvalgykime. Beje, nuvykus į Lietuvą verta labai atidžiai įsižiūrėti, įsigilinti ir į tuos sunkumus, trūkumus, kuriuos paprastai su dideliu pasimėgavimu garsina senosios santvarkos gerbėjai. Įsigilinęs ne vienas pamato, kad tai dažniausiai laikini dalykai, augimo problemos, kad jas iškelia sparti pažanga, taip pat šalindama tas problemas ir iškeldama vėl naujas. Juk niekur niekas savaime nepasidaro.

Tarybų Lietuvos žmonių pastangos, susitelkimas su kitomis tautomis, savitarpio pagalba, mūsų tėvų kraštą išvedė į šiandienines platumas.

Kas objektyviai stengiasi susipažinti su šiandieniniu tėvų žemės pakilimu, tas negali bent širdyje nepritari teisingiems Antano Bimbos žodžiams:

"Esu įsitikinęs, kad tik savo jėgomis ji (Lietuva) nebūtų iškilusi į tokias aukštumas nei pramonėje, nei žemės ūkyje, nei moksle, nei kultūroje. Su tuo sutiks kiekvienas, kuris į tautų ir žmonių gyvenimą realistiškai žiūri".

Taip Antanas Bimba parašė savo knygoje "Klesti Nemuno kraštas", kurią išleido, paviešnagėjęs Lietuvoje penketą mėnesių, skersai ir išilgai išvažinėjęs ir vis ją lyginęs su 1946 metais matytąja Lietuva.

Kam iš mūsų tektų proga taip pat detalčiai ir giliai Tarybų Lietuvą pažinti, jos dabartį ir tuos tvirtus pamatus, kuriuos jos liaudis deda ateičiai, tas, be abejonės, pritaris Antano Bimbos paskelbtai išvadai:

"Grižtu... įsitikinęs, jog lietuvių tautos pasirinktas tarybinis socialistinis kelias yra vienintelis teisingas kelias į gražų, šviesų, laimingą rytojų".

VINCAS MYKOLAITIS-PUTNAS

SKRIEJI, SAKALE

Skrieji, sakale, aukštai.
Sakale, toli matai.
Jokie paukščiai suplasnoję
Tau padangės neužstoja.
Bet ir žemės kauburiai,
Kalnų uolos ir miškai,
Nors grūmoja tau tolydžio,
Nesustabdo tavo skrydžio.
Saulės broli, niekados
Nieks tau kelio nužstos.
Žemei gimusiųjų nieks
Tavo skrydžio nepasieks.
Vien tik pats, laisvūne paukšti,
Svaigiame padangių aukšty
Nesuglausk sparnų.
Nesuglausk sparnų. — — —

IEVA MIZARIENĖ
Centro Sekretorė

LLD *reikalai*

SUVAŽIAVIMAS-KONFERENCIJA

Rugpiūčio 20 d. jau netoli. Mūsų suvažiavimas įvyks dieną prieš LDS seimą, ir mes tikimės, kad kuopos išrinks delegatus, kurie galės dalyvauti ir viename, ir kitame suvažiavime.

Mūsų suvažiavimas įvyks Detroite Lietuvių klubo patalpose.

* * *

KNYGOS

Šiuos žodžius rašau po didelio darbo. Per dvi dienas, pagelbstint nuoširdiems talkininkams -- Jonui Lazauskui, Vladui Misiūnui, Valiui Bunkui ir Jurgiui Waresonui -- kuopoms ir pavieniams nariams už šiuos metus išsiuntinėjome Alberto Laurinčiuko knygą "Juodasis kraujas". Knyga labai įdomi. Tikiu, kad ji visiems patiks -- taip, kaip patiko M. Meškauskienės "Žvelgiu į tolius".

Angliškai skaitantiesiems parinkome Aleksandro Kuprino "The Garnet Bracelet". Joje telpa aštuoniolikos apysakos, kurios skaitosi labai pritraukiančiai. Kiekviena žmoniško atjautimo kasdieniniams žmonių pergyvenimams.

Kuprinas gimė 1870 metais Rusijoje mažame provincijos kaimelyje Narovchata. Jo gyvenimas buvo sunkus, tėvelis mirė jam būnant tik vienerių metų. Kupriną rašyti drąsino Maksimas Gorkis. Juodu tapo geri, nuoširdūs draugai, bičiuliai. Kuprinas parašė veikalą "Dvikova", kurią dedikavo Gorkiui. Viename laiške jis Gorkiui rašė: "Aš Tau skolingas už viską, kas tik mano apysakoje yra drąsaus ir impulsyvaus. Jei tik Tu žinotum, kiek aš iš Tavęs išmokau ir kiek esu Tau už visa tai dėkingas!"

Apie knygas laukiame narių nuomonės.

* * *

MONTREALYJE, KANADOJE.

Asmeniniais reikalais balandžio pabaigoje man teko lankytis Montrealyje. Draugai, sužinoję, kad atvykstu, greitaioms suėjo pas draugę Bendzaitienę, kur buvau apsistojęsi, ir ten praleidome visą sekmadienio popietę. Mano vizito metu Montrealyje tai buvo man pats maloniausias laikas. Daug ką sužinojau apie mūsų kanadiečių Literatūros Draugijos veiklą, o jiems bandžiau papasakoti mūsų bėdas ir laimėjimus.

Mielus draugus kviečiau pasiųsti broliškus atstovus į mūsų šaukiamą suvažiavimą.

* * *

Alberto Laurinčiuko knygos "JUODASIS KRAUJAS" viršelio aplankas.

NOMINACIJOS-RINKIMAI

Kol šis "Šviesos" numeris pasieks skaitytojus-narius, nominacijos į 1971-1972 Centro komitetą bus jau užsibaigusios. Jos baigsis gegužės 31 d. Tikiu, kad nominacijose dalyvaus didelis narių skaičius.

Dabar turėsime susirūpinti Centro komiteto rinkimais. Balsavimai prasidės rugsėjo 1 d. ir tęsis iki spalio 31 d. Nariai turės laiko padiskutuoti pasiūlymų kandidatų tinkamumą. Balsavimuose turėtų dalyvauti visos kuopos.

* * *

VERBUOKIME NAUJUS NARIUS

Nors mūsų kuopų gana didelis skaičius pertraukia susirinkimus vasaros karščių metu, bet darbas vis tiek turėtų būti dirbamas be sustojimo. Vasaros laiką galime pakalbinti savo draugus, kurie dar nėra LLD nariais, įstoti į mūsų gretas. Dar neužsimokėję duoklių už šiuos metus nariai pridukite jas savo finansų sekretoriams. Visa tai galime padaryti susitikę parengimuose bei šiaip sueigose.

Dirbkime visil!